

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

1

FEBRUARI
2018

SAMENKERK

ons bisdom in 2018

**Veertig-
dagentijd**

12

**Bedevoarten
in 2018**

24

**Wandelen
rondom
Egmond**

34

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

SKB

1
FEBRUARI
2018

SAMENKERK

In dit nummer

Op reis in 2018

24

In 2018 zal er veel gereisd worden. Begin mei is de grote bisdombedevaart naar Assisi (zie pagina 18). Maar gedurende het jaar zijn er ook andere reizen naar heilige plekken.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 1 • Jaargang 43
De volgende uitgave verschijnt op 29 maart 2018.

Redactie

Jim Schilder (hoofdredactie), Eric van Teijlingen (eindredactie), Eric Fennis, Edith van Kuijck, Maurice Lagemaat, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Michel Bakker, Leo Fijen, mgr. Jan Hendriks, Hein Jan van Ogtrop, Marcel Poorthuis, Fer van der Reijken, Jeroen de Wit.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

De toekomst in...

4&6

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027, 6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

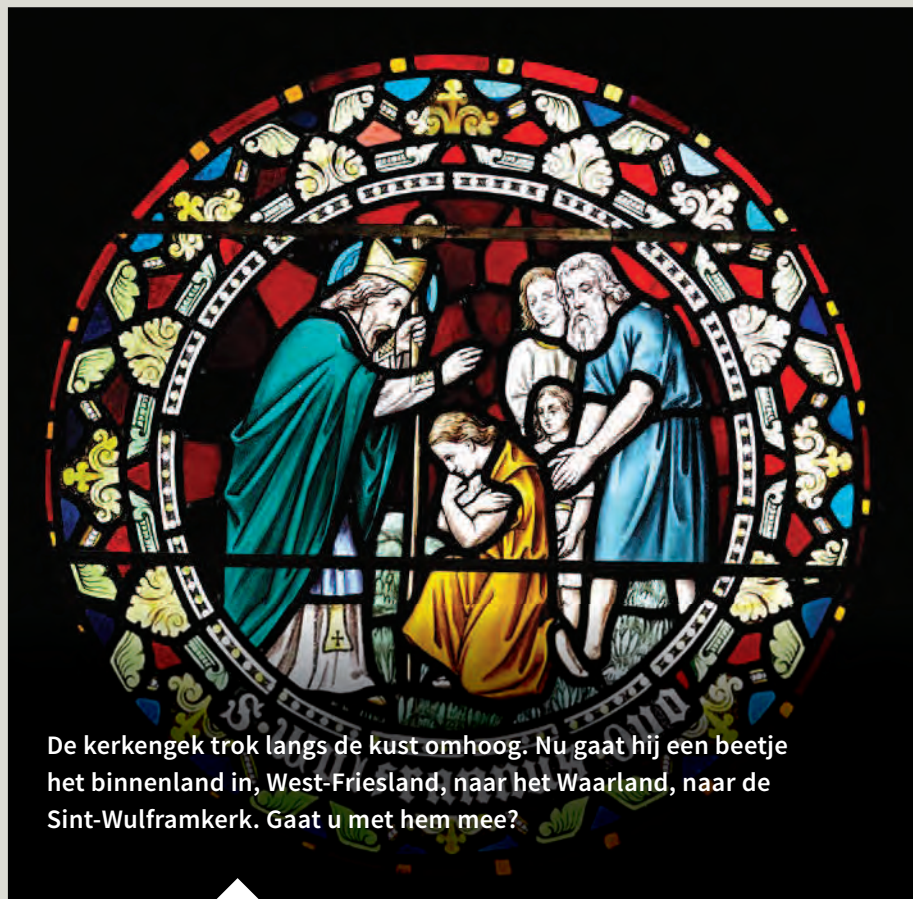
Bij het begin van het nieuwe jaar laten onze bisschoppen hun licht schijnen over de Kerk in ons bisdom in 2018 en verder.

Grafisch ontwerp/technische realisatie

Impulsar Strategy & Design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

De kerkengek trok langs de kust omhoog. Nu gaat hij een beetje het binnenland in, West-Friesland, naar het Waarland, naar de Sint-Wulframkerk. Gaat u met hem mee?

Vrijwilligers actief

10

De schatten van de Kerk: de vrijwilligers. Deze keer ontmoeten we Piet Veldman die zich voor de Vastenactie inzet, en Karin Duwel die een gemeentelijke vrijwilligersprijs kreeg.

Kerkengek

14

Onze Lieve Vrouw ter Nood is Nederlands grootste Mariabedeplaats. Velen vinden hun weg naar Heiloo voor gebed, de stilte of een kaarsje bij Maria.

Heiloo

31

Met ingang van 2018 ontvangen losse abonnees de nieuwe editie *SamenKerk* eerder dan tot nu toe gebruikelijk, namelijk op de dag van uitgifte. Het abonnementsgeld blijft hetzelfde. U ontvangt hiervoor in februari een acceptgirokaart.

Foto voorpagina: Getijdenboek, Brugge, navolger van Willem Vrelant (circa 1480). Collectie Museum Catharijne Convent (foto Marco Sweering). Zie ook pag. 22.

En verder

- 8** Geboekt
- 12** Veertigdagentijd 2018
- 17** Parels uit de schattengrot
- 18** De H. Franciscus: danken, dienen en dragen
- 20** Inspiratie
- 22** Kort nieuws
- 27** Leo Fijen
- 28** Uit de kroniek
- 32** Puzzel
- 33** Van Onderop
- 34** Van Mirakelput tot Jeruzalemvaarders
- 38** Personalía

2018

Nieuwe uitdagingen, nieuwe kansen

K

ort voor de jaarwisseling heb ik als Bisschop met een brief willen terugblikken op het jaar 2017, en bovenal oprecht dank willen uitspreken naar onze vele priesters, diakens, pastoraal werk(st)ers, catechisten, parochiebesturen en vrijwillig(st)ers voor hun grootse inzet in het afgelopen jaar. Een nieuw jaar ligt voor ons, waarvan met de verschijning van dit nummer van *SamenKerk* al weer een maand achter ons ligt. De vroege viering van Pasen in 2018 zorgt ook voor een vroege start van de veertigdagentijd. Het leek mij goed ook met u als lezers van ons bisdomblad te delen waar wij als Kerk van het bisdom Haarlem-Amsterdam momenteel staan en welke uitdagingen het nieuwe jaar ons biedt.

We leven in enerverende tijden, in de wereld, in de Kerk en ook in ons eigen bisdom. We hebben toenemende vergrijzing en krimp gezien, maar ook verrassende tekenen van hoop. Voorlopig worden we nog wel wat kleiner als Kerk, maar - en daarvan ben ik overtuigd - tegelijk ook sterker en bewuster als gelovigen.

Onze parochiebesturen hebben we gevraagd een plan te maken dat vitaal en realistisch is, gericht op de toekomst. We hebben hen gevraagd onbevangen te kijken naar kerkgang, evangelisatie, samenwerking in grotere verbanden, maar ook naar gebouwen en financiën. Als bisdom hebben we in enkele nota's de criteria en doelstellingen daartoe gegeven. Het is aan de besturen om binnen deze kaders lokaal en regionaal beleid te maken. Wat we van de parochies vragen, daarin moeten we natuurlijk zelf ook voorgaan. We hebben ons gebouwen-volume gereduceerd. Een 'bisschoppelijk paleis' is in

mijn ogen niet meer van deze tijd. Zoals u weet hebben we het verkocht. Helaas ontkwamen we ook niet aan enige reductie van ons personeel bij onze bisdom-diensten. We hebben geprobeerd het zo zorgvuldig mogelijk te doen. Ook onze opgave is het om ons aan te passen aan een nieuwe realiteit, en tegelijk de essentiële taken waarvoor een bisdom staat zo goed mogelijk te vervullen. Wat die taken precies zijn – zo hebben we gemerkt – is niet iedereen altijd even duidelijk. Het lijkt me goed hier een paar woorden aan te wijden.

Voor welke taken staat het bisdom nu eigenlijk?

Allereerst financiert het bisdom uit de parochiële afdrachten vele zaken ten dienste van de parochies. Ik noem de SILA-ledenadministratie, het IPAL-computersysteem, de BUMA-auteursrechten (wegens de kerklieders), de jaarlijkse KASKI-rapportage (betreffende kerkelijke statistieken), de afdrachten aan Rome en Kerkprovincie. Via het bisdomonderdeel Regionale Centrale Financiering neemt het bisdom de zorg van het werkgeverschap en de salarisadministratie van de parochies over. Ook ondersteunt het parochies in juridische procedures en contacten met overheden. Parochies in financiële moeilijkheden werden geholpen met renteloze leningen. Dit wordt wel moeilijker. Driekwart van het bisdomvermogen is hieraan al opgegaan. Kerkelijk en wettelijk moet een bisdom toezicht houden op het financiële beleid van parochies, jaarrekeningen goedkeuren, bouwplannen beoordelen, machtigingen verstrekken et cetera. Het Officialaat (kerkelijke rechtbank – red.) moet voldoende zijn toegerust om mensen te begeleiden in huwelijkszaken. Jeugdwerk, caritas en missie worden op bisdomniveau gecoördineerd. Voor besturen en pastores worden studiedagen en toerusting aangeboden. En dan natuurlijk algemene zaken en benoemingen. Enorm veel post moet worden verwerkt. Aanvragen voor dispensaties en onderscheidingen verstrekt, statuten van katholieke instellingen opgesteld en gecontroleerd. Het benoemen van bestuursleden behoort tot de centrale verantwoordelijkheid van een bisschop, en meer nog het voorzien en benoemen van priesters en pastoraal personeel. Deze komen niet uit de lucht vallen. Voordat bijvoorbeeld een priester in een parochie kan worden

benoemd, gaan er vele jaren van opleiding en stages aan vooraf, met alle kosten van dien. En als parochies te maken krijgen met ziekte of arbeidsongeschiktheid, dan is opnieuw het bisdom aan zet.

‘De velden staan wit voor de oogst’

Maar we doen dit allemaal graag en met inzet. En bovenal moeten we onze zegeningen tellen. In nationaal vergelijk mogen we ons verheugen over een zeer goede pastorale en priesterlijke bezetting. Onze opleidingen floreren. Aan ons Sint-Bonifatiusinstituut (in Vogelenzang) studeren zo’n zestig kandidaten om een bachelor graad in de godsdienstwetenschappen te behalen. Uit theologische interesse, of om opgeleid te worden tot priester, diaken of catechist. Ons seminarie (in Heiloo) is dit jaar versterkt met zes nieuwe seminaristen, waarbij drie van eigen bodem. En dan wil ik onze tienduizenden vrijwilligers niet vergeten. Zonder hen zou onze Kerk snel stilvallen. Ik ben hen allen zeer dankbaar dat zij trouw, en vaak ongezien, zo veel werk verrichten in deze zware tijden voor geloof en Kerk.

Tot slot wil ik nog een laatste zorg met u delen. We verkeren weliswaar in een krimp, maar tegelijkertijd zien we ook dat ‘de velden wit staan voor de oogst’ (zie Joh. 4:35). Zovele mensen zoeken weer naar oriëntatie en zingeving voor hun leven, ten diepste naar God. Hoe kunnen we hen bereiken? Ook zij hebben het recht Christus te kennen, te weten dat ze intens bemind worden, en dat er door Hem ook voor hen een weg is naar vergeving en verlossing, naar innerlijke vrede en vreugde, en eens naar eeuwig leven en geluk. We zullen

ons moeten bezinnen op creatieve nieuwe wegen voor evangelisatie en catechese. Dit is een opdracht voor ons allemaal, voor priesters en pastoraal werkenden, maar ook voor parochiebesturen, vrijwilligers en gelovigen.

Moge dit nieuwe jaar 2018 ons hiervoor de kracht en de inspiratie geven. Ik wens u allen van harte een hele gezegende Veertigdagentijd toe en een goede voorbereiding op Pasen.

Bisschop Jozef Marianus Punt

**Zovele mensen
zoeken weer
naar oriëntatie
en zingeving
voor hun leven**

Met de Kerk van Haarlem-Amsterdam

In zijn 'Woord van de bisschop' schrijft mgr. Jos Punt over de uitdagingen voor de wereld en de Kerk: ook in ons eigen bisdom zien we toenemende vergrijzing en krimp, maar ook verrassende tekenen van hoop. In dit artikel gaat hulpbisschop mgr. Jan Hendriks hier nader op in. Deze tekst is een samenvatting van zijn inleiding op een bijeenkomst op 27 november 2017 voor alle pastorale medewerk(st)ers van het bisdom.

de toekomst in...

De cijfers voor kerkbezoek, aantal katholieken en de financiën maken duidelijk dat er de komende tijd veel gaat veranderen. Over tien jaar staan we er helemaal anders bij, zoals het zich nu laat aanzien. Toch is dat zeker niet alleen negatief. De Kerk wordt meer missionair.

Financiën

De financiële situatie van de parochies betekent onder meer dat het vrijwel onmogelijk wordt om nieuwe pastoraal werkers of gehonoreerde diakens aan te stellen, hoe spijtig dat ook is. Niet-gehonoreerde, vrijwillige dia-

kens en andere gekwalificeerde vrijwilligers zullen dus alleen maar belangrijker worden. In dat licht bezien, zijn we gelukkig dat het Sint-Bonifatiusinstituut steeds veel nieuwe studenten trekt; de nieuwe priesterroepingen zijn een teken van de Kerk van de toekomst.

Pastorale zorg voor praktiserende katholieken

Pastorale zorg is goed en belangrijk; we mogen onze gelovigen niet in de steek laten, al vinden we bij hen, ook bij ouderen, lang niet altijd het katholieke geloof terug. De schoolcatechismus is ruim vijftig jaar geleden afgeschaft en mensen onder de 65 jaar hebben weinig catechese meegekregen. Het is soms een schokkende ervaring als we merken dat mensen weinig weten en er weinig christelijk geloof bij hen is. Daar staat natuurlijk

tegenover dat we ook mensen mogen ontmoeten met een ontroerend sterk, diep en gerijpt geloof. Met bredere en laagdrempelige activiteiten kunnen we nieuwe mensen in contact brengen met de Kerk. Denk daarbij aan 'Kerkproeverij' van het afgelopen najaar, maar ook concerten, markten, tentoonstellingen, waarbij we een verbinding kunnen leggen naar de inhoud, naar het geloof en kerkelijk leven.

In vergelijking met bijna alle andere Nederlandse bisdommen beschikken wij – godzijdank – over een flink aantal priesters en andere pastorale krachten. Bij een goede planning zou momenteel bijna overal in het weekend Eucharistie kunnen worden gevierd. En van een dagelijkse Mis gaat een signaal uit, ook als er niet veel mensen naar toe komen. Het laat zien: wij geloven erin.

Leiding geven aan de parochie

Met name de pastoor heeft de taak om leiding te geven aan de parochie en dat wil ook zeggen dat er van hem initiatief mag uitgaan met een vooruitziende blik: waar gaan we naar toe, waar willen we naar toe, wat zijn doelstellingen waar we – met Gods hulp – op willen focussen? Betrokkenheid van de pastoor bij het opstellen van de liturgische agenda is cruciaal. Er zijn nog steeds parochies waar buiten de pastoor om mensen worden uitgenodigd om voor te gaan, die geen zending hebben van de bisschop. Dat zou anders moeten. Als ergens een concreet probleem ontstaat, is het bisdom graag beschikbaar om in overleg tot een goede oplossing te komen.

Processen van samenvoeging

Er zijn in ons bisdom parochies gefuseerd en samenwerkingsverbanden gevormd. Het is belangrijk dat er één groep bestuurders is voor alle parochies van die samenwerkingsverbanden, zodat er overzicht komt over een wijdere regio. Toch zou het goed zijn – gezien de ontwikkelingen – om nieuwe stappen te zetten, zonder daar al te veel tijd aan kwijt te raken. Waar het kan, zonder groot verlies aan mensen en financiële middelen, is aan te bevelen om tot fusie van parochies te komen. Ook moeten verschillende samenwerkingsverbanden uitgebreid worden omdat ze naar de toekomst toe niet levensvatbaar zijn. Aan territoriale parochies houden we wellicht een vijftiental over, sommige misschien met meer kerken.

Een kerkgebouw kan pas formeel gesloten worden als dat al enige tijd feitelijk helemaal dicht is. Het beste is

een proces van begeleiding van de gemeenschap naar de nieuwe locatie in gang te zetten en het gebruik van een bepaalde kerk af te bouwen, bijvoorbeeld door gezamenlijke vieringen bij bijzondere momenten, door in de weekenden om en om te vieren, een kerk alleen te gebruiken voor bijzondere vieringen (Doop, Huwelijk of uitvaart). Van groot belang is ook extra aandacht voor de mensen van een locatie die gaat verdwijnen. Dit kan werken als olie op de wonde van een kerksluiting, waardoor mensen betrokken blijven.

Tegenover deze krimp zien we een groeiend aantal migrantengemeenschappen. Het zal nog even duren voordat misschien een migrantengemeenschap een kerkgebouw kan overnemen (de kosten kunnen ze meestal voorlopig niet dragen), maar wij zouden graag

migrantengemeenschappen met 'gewone' parochies willen verbinden of samenvoegen.

Evangelisatie

In dit alles mogen we ruime aandacht voor evangelisatie niet vergeten omdat we duidelijk willen uitstralen dat we niet met een afbouwscenario bezig zijn maar met het verlenen van een nieuwe, andere dimensie aan ons kerk-zijn: hoe gaan we het evangelie brengen aan de mensen van onze tijd? Vorming van leerlingen van de Heer, mensen

met een gevormd geloof is belangrijk. Zij kunnen zelf weer missionarissen zijn in hun omgeving. Om die reden blijft ook jongerenwerk van belang.

Er zijn in ons bisdom op het gebied van evangelisatie verschillende initiatieven, zoals bijvoorbeeld de *Missio ad gentes* die op verschillende plaatsen is: missiegezinnen proberen in hun omgeving contacten te leggen en mensen uit te nodigen, om bijeen te komen waar het geloof en de onderlinge naastenliefde kan groeien.

Caritas

Zo'n brede activiteit die tegelijk duidelijk het gelaat van Christus en de Kerk laat zien, is de caritas. Goede herkenbare, kerkelijke caritas is dan ook van groot belang. Op verschillende plaatsen in ons bisdom kunnen we dat inderdaad zien en daardoor raken mensen bij het kerkelijk leven betrokken. Ook dat blijft van groot belang voor onze toekomst in dit deel van Nederland. ■

Mgr. Jan Hendriks
hulpbisschop van Haarlem-Amsterdam
en vicaris-generaal

**We willen
duidelijk uit-
stralen dat we
niet met een
afbouwscenario
bezig zijn**

Warm aanbevolen

De wintertijd is vanouds een tijd om warm binnen te zitten met een goed boek. Heerlijk op de bank, kopje thee erbij en dan lekker lezen... Wat zoal?

Koken met Clara

Recepten voor eenvoudig leven en (h)eerlijk koken

Clara's bron is een boek boordevol voeding - geestelijke en lichamelijke wel te verstaan. Een kook- en receptenboek, met heel overzichtelijk per maand een spirituele inleiding en aansluitend enkele recepten om te koken, braden of bakken. En daarbij ideeën wat te doen met kliekjes of een duurzaam gebruik van voedselproducten (koken tegen verspilling). Een inspirerend kookboek dus! Zeer geschikt voor de bisdompelgrim naar Assisi of degene die koken en eten in 2018 anders wil doen. En voor dat laatste geeft de sobere vastentijd vast aanleiding. Smakelijk eten! ■

Clara's bron. Recepten voor eenvoudig leven en (h)eerlijk koken
 Beatrijs Corveleyn en Elisabeth Luurtsema | ISBN 9789089721891
 www.berneboek.com | € 19,95

Geef aan de keizer...

Er zijn in het leven slechts enkele zekerheden: we gaan allemaal een keer dood, en iedereen ontvangt een keer die blauwe envelop. Hoewel, dat laatste wordt steeds meer een digitale 'blauwe envelop'. Belasting betalen is zo oud als de weg naar Rome. Ook in de Bijbel komt belasting betalen voor. Denk maar aan de tollenaars uit Jezus' tijd. Of aan de volkstelling uit het geboorteverhaal van Lucas. Die had ook met belastingheffing te maken. Mensen houden helemaal niet van belasting betalen (toch?). En God...? Houdt God van de blauwe envelop? Hierover schreef Lex Janssen, fiscalist

en diaken van het aartsbisdom, een aardig boekje waarin hij met Bijbelcitataten en rechterlijke uitspraken een licht laat schijnen over het fiscale systeem en hoe de Bijbel en de kerkelijke sociale leer schrijven over belastingen: dat belastingen moeten bijdragen aan de opbouw van de gehele gemeenschap. Informatief om te lezen, geschikt voor iedereen maar vooral voor hen die werken (of gewerkt hebben) in de fiscaliteit of bij de Belastingdienst. Leuker kunnen we het niet maken, wel... ■

God en de blauwe envelop | Lex Janssen
ISBN 9789077219782 | www.fortmedia.nl | € 7,50

Twee eenvoudige boekjes uit de (Vlaamse) Reeks Spirituele Meesters willen we van harte aanbevelen: eentje over de stichter van de Benedictijnen, geschreven door de bekende Duitse monnik Anselm Grün, en eentje over de grote heilige van Assisi, van de hand van Klaas Blijlevens: *Benedictus* (480 - 547) en *Franciscus* (1181/82 - 1226). Beiden zijn stichters van grote kloosteroorden en -spiritualiteit. Beiden komen uit de streek Umbrië in Italië, de een uit Nursia en de ander uit Assisi. *Benedictus* is degene die de Kerk een bid- en werkritme - *ora et labora* - gaf en *Franciscus* het armoede-ideaal van het Evangelie. En daarmee zijn beide heiligen nog steeds het lezen waard. Hun boodschap is een boodschap voor vandaag. Beide boekjes worden de Assisipelgrim van dit jaar in het bijzonder aanbevolen als voorbereiding op de reis. ■

Benedictus van Nursia. Zijn boodschap vandaag
Anselm Grün | ISBN 9789492434081
www.carmelitana.be | € 14,95

Franciscus van Assisi. Leven in zijn spoor
Klaas Blijlevens | ISBN 9789492434098
www.carmelitana.be | € 14,95

Hij is onder ons komen wonen

Gedachten bij de zondagsevangelies

H*ij is onder ons komen wonen* is de titel van een bundeling korte overwegingen bij de zondagsevangelies van de hand van Wim Peeters, oud-perschef van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Mgr. Jan Hendriks schrijft op zijn website arsacal.nl hierover onder meer: "Wim Peeters schreef columns ter voorbereiding op de liturgie -

met name de lezingen - van de komende zondag. Dat deed hij met grote eruditie en in een prettig leesbare en toegankelijke taal, doorspekt met goede vergelijkingen en voorbeelden. Het is goed dat deze teksten nu gebundeld zijn en systematisch bijeen zijn gebracht in een boek dat een inleiding geeft op de zondagen van de drie liturgische jaren (A-B-C). Ik kan deze teksten zeker aan ieder

aanbevelen. Ze geven een goede inleiding op de liturgie en deze teksten helpen om de zondagse Eucharistieviering beter, meer betrokken te kunnen beleven." ■

Hij is onder ons komen wonen. Gedachten bij de zondagsevangelies
Wim Peeters | ISBN 9789491991561
www.betsaida.org | € 14,95

Wat ik DOE...

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communiegroep tot parochiebestuurder. SamenKerk reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

Het Vormselproject vormt mij ook

Ook Karin Duwel-Kroon is als vrijwilligster een allesdoener. Zo als voor de kindercatechese, inclusief Eerste Communie en Vormsel. Eind vorig jaar ontving ze van de gemeente Haarlemmerliede-Spaarnwoude de onderscheiding 'Vrijwilliger van het jaar'. Sinds 2008 is ze betrokken bij de Vormselgroep. "Mijn oudste zoon ging zijn Vormsel doen en zo ben ik bij die werkgroep gekomen. En gebleven." De regio Meerliede werkt daarin samen met de parochie St. Franciscus i.o. "Ieder jaar hebben we tussen de zestien en twintig jongeren voor het Vormselproject. Anders dan in andere parochies doen wij het Vormsel niet in groep 8 basisschool maar in het tweede jaar van de middelbare school. Dat komt door de opzet van onze kindercatechese. De jongeren zijn dan 13 à 14 jaar en kiezen daardoor bewuster voor het Vormsel. Als werkgroep organiseren we de voorbereidingen, waaronder een informatieavond voor de vormelingen en de ouders. Met de vormelingen houden we vier inhoudelijke avonden. Daarna worden ze gevraagd of ze echt

Als een volleerd bedelmonnik

Piet Veldman is een van die vrijwilligers die verschillende taken verricht in een parochie. Een daarvan is het parochiële missiecomité. Sinds 1991 zet hij zich hiervoor in. Het missiecomité onderhoudt de contacten met de (oud-)missionarissen uit Langedijk, helpt bij de 40 MM (een sponsorwandeling in West-Friesland - red.), promoot deurcollectes voor de Miva, Memisa en de missieweek in oktober en organiseert de vastenactie in de parochie. "Met het missiecomité ondersteunen we missie en missionarissen. We kunnen op die manier iets doen voor de Derde Wereld op een honderd procent zuivere wijze. De gehele opbrengst komt ten goede van het doel omdat ze lokaal in Afrika, Azië of Latijns-Amerika weten wat nodig is. We zamelen dus geld in, schrijven stukjes in het parochieblad." Heeft Langedijk nog missionarissen? "Vroeger een tiental paters en zusters die elders in de wereld werkten. Op dit moment alleen

Parochie
Sint Jan de Doper
Langedijk
(Noord-Scharwoude)
Piet Veldman (71)
Missiecomité

Foto: Gerard Boxelaar

nog pater Gerard Kraakman, die in Kenia actief is. Eind juni is hij 50 jaar priester. Met de Kerst ontving ik weer een mooie brief volop ideeën voor ondersteuning. Maar we helpen ook een stichting die het werk van wijlen pater Gerbrand Kramer voortzet." En wat doen jullie in de Veertigdagentijd met de vastenactie? "Vrij veel. Achter in de kerk zetten we bij beide ingangen borden neer met posters en informatie over de Vastenactie en de offerkisten. We zorgen voor de vastenvelopjes die met het

parochieblad verspreid worden. En we doen mee met de sobere maaltijden, die in oecumenisch verband worden georganiseerd op alle woensdagen in de Veertigdagentijd. Al jaren succesvol." Veldman is beroemd om de wervende toespraakjes die hij voor de promotie van een deurcollecte houdt. Hij houdt een weergaloos verhaal, doorspekt met humor, waarin hij het geloof verbindt met het praktische probleem waarvoor geld nodig is. Als een volleerd bedelmonnik of bouwpastoor. Menig pastoor

of penningmeester kan nog heel wat van hem leren! Met een grote glimlach: "Ja, de mensen geven dan vaak wat meer. Dat is wel fijn... Als je de mensen weet te raken, zijn ze ongelooflijk vrijgevig. Toch lopen de opbrengsten van de vastenactie langzaam wat terug. Er zijn minder mensen in de kerk." Geloven en doen zijn voor Veldman beide kanten van één munt. "Wat ik aan vrijwilligerswerk doe en mijn inzet voor de Kerk komen voort uit mijn geloof. En van het doen word ik weer enthousiast. Ik ben blij dat ik ingezet kan worden voor de parochie. En zo verrijkt het weer mijn geloof." ■

Foto: Marthy Grootjes

gevormd willen worden. Het Vormselproject is gebaseerd op *Vorm FUN*, maar we hebben ook onze eigen gebruiken die al jaren onderdeel zijn van de voorbereiding. Zo gaan we met de vormelingen ook altijd een diaconale activiteit

doen, zoals een spelletjesmiddag in het zorgcentrum of wandelen met de bewoners." Naast het project is er uiteraard de Vormselviering. "Die bereiden we zelf met de vormelingen voor. Jongeren die willen zingen of muziek maken, kunnen dat doen en ze lezen teksten voor

Regio Meerliede
Kerkgebouw
H. Adalbertus
Spaarndam
Karin Duwel-Kroon (57)
Vormselgroep

en de voorbede. Ook hebben we altijd een lunch met de vormheer, ruim vóór de Vormselviering. Dat is altijd ontzettend leuk. Ook de Bavodag hoort erbij. Maar wij gaan met de jongeren van 'De Praatpaal', dat zijn de brugklassers van onze kindercatechese. Ze vinden het altijd een heel leuke dag." Jongeren en geloof blijft toch altijd een hele uitdaging? "Zeker. Maar ik kan erg genieten hoe jongeren op verschillende manieren reageren op het geloof. Sommigen doen meteen enthousiast mee; een ander zegt: "Ik moet van me moeder".

We hebben ook jongeren met een Poolse, Filippijnse of Portugese achtergrond. Het valt op dat zij meer kennis hebben van het geloof." Vormt deze werkgroep u ook? "Jazeker, mijn vrijwilligerswerk voor de kerk is om persoonlijke redenen zeer belangrijk voor mij. Het draagt ook bij aan mijn geloof. En dat ik wat kan doen voor een ander." ■

Veertig dagentijd 2018

De veertigdagen- of vastentijd begint met Aswoensdag, dit jaar op 14 februari. Deze periode van voorbereiding, inkeer en boete eindigt met Pasen. Ze telt 46 dagen, maar op de zes zondagen wordt niet gevast, vandaar de veertig dagen. 'Minder voor jezelf en meer voor de Ander en de ander' is een leidraad voor deze tijd. In de parochies worden diverse activiteiten ondernomen: gebedsvieringen, sobere soepmaaltijden, geldcollectes enzovoort.

Ieder jaar weer is de Vastenactie een belangrijke activiteit binnen de Kerk in Nederland. In 2018 staat de Vastenactie in het teken van het bijzondere 'HID'-programma, dat de zusters van het Heilig Hart van Jezus en Maria in Mbala (Zambia) zijn gestart. HID staat voor 'Households in distress'. Met dit programma willen de zusters de impact van hiv en aids in en om het stadje Mbala in het noordoosten van Zambia verminderen door voorlichting, goede gezondheidszorg en door mensen te helpen in hun eigen levensonderhoud te voorzien.

Om die doelstelling te bereiken heeft Vastenactie, naast al hetgeen u gewend bent, een nieuw onderdeel ontwikkeld, te weten de '40 Dagen Challenge'. Vasten is altijd een bekend fenomeen geweest voor de katholieke Kerk. Maar tegenwoordig is het ook buiten de religieuze kaders een herkenbare gedachte om voor een bepaald aantal dagen ergens mee te minderen. Jongeren, bijvoorbeeld, zijn steeds meer geïnteresseerd in het minderen met hun social media gebruik.

Wat houdt de '40 Dagen Challenge', of uitdaging, precies in en hoe werkt het? Voorafgaand aan de vastentijd denkt u al na over welke uitdaging

u met uzelf tijdens de vasten aan wilt gaan. En welk bedrag u daarvoor gaat doneren als uw bijdrage aan de Vastenactie. Drink bijvoorbeeld 40 dagen geen frisdrank en doneer daarvoor 40 x € 1,00 aan de Vastenactie. Of minder met het koekje bij de koffie en doneer daarvoor 40 x € 0,50 aan de Vastenactie. U bepaalt dus helemaal zelf waarmee u gaat minderen en welke donatie dat oplevert voor de Vastenactie en de zusters in Zambia.

Meer informatie www.vastenactie.nl

Gedurende de veertigdagentijd en het paasweekend (t/m 2 april) kan in Volendam wederom de Kruisweg gewandeld worden langs veertien kruiswegstaties. Verspreid over het dorp staan 150 jaar oude schilderijen uit de voormalige Sint-Vincentiuskerk opgesteld, met daarbij teksten ter overweging. Het startpunt van de kruiswegroute is bij zorgcentrum Sint-Nicolaashof (St. Nicolaashof 1) en eindigt bij Art Hotel Spaander (Haven 15-19). U kunt een routebeschrijving meenemen vanuit de kerken en de VVV, een mooie brochure met de wandelroute en per statie Bijbelteksten en andere inspirerende gedachtes ter overweging of bespreking. De kruiswegroute is goed te doen in (kleine) groepjes. Info: www.kerkvolendam.nl en [facebook.com/KruiswegVolendam](https://www.facebook.com/KruiswegVolendam)

Kruiswegstaties wandeling Volendam

Wanneer je bidt

Vader van alle mensen die in het verborgene ziet, die ons hart en onze nieren doorgrondt, wij vragen U bij het begin van deze Veertigdagentijd: help ons dag na dag onze binnenkamer in te gaan om U daar te ontmoeten in de stilte.

U weet toch wat er in ons omgaat. Vorm daar ons hart, opdat het barmhartiger zal worden zoals U barmhartig bent. En maak ons eerlijk en zuiver, tot op de graat opdat ons vasten gebeurt voor U en niet voor het oog van de mensen.

Naar Mt. 6.1-18

Lezingencyclus in Egmond

Onder de titel 'Ontmoetingen op weg naar Pasen' organiseert de abdijwinkel van Egmond een aantal lezingen met bijzondere sprekers. Ze reiken ons voedsel aan ter verdieping en verrijking van ons geestelijk leven, om het leven, de kruisdood en de verrijzenis van onze Heer Jezus Christus te overdenken en te vieren. Zo mag reflectie tot 'Ontmoeting' ontstaan. Info: www.abdijvanegmond.nl

Zaterdag 3 februari om 14.00 uur: Religieuze gedichten. Ervaring, beleven van een leven met God

Adri Kortekaas, benedictijner monnik van de Sint Adelbertabdij, schrijft religieuze gedichten. Zijn liefde voor muziek en voor beeldende taal van de H. Schrift, in het bijzonder de psalmen, zijn daarbij belangrijke inspiratiebronnen.

Zondag 4 februari om 16.00 uur: Liturgie als toegang tot de Heilige Antoine Bodar, priester en hoogleraar, is schrijver van vele boeken over cultuur en christendom en programmamaker bij radio en televisie.

Zaterdag 10 februari om 14.00 uur: Hoe worden wij als gelovigen uitgedaagd om een open, uitnodigende Kerk te zijn in dit tijdperk-Franciscus Anton de Wit, columnist, heeft zich ontwikkeld tot een gezaghebbende stem in katholiek Nederland.

Zaterdag 17 februari om 14.00 uur: Het belang van contemplatie, ook bij maatschappelijke vraagstukken Erik Borgman, hoogleraar theologie van de religie in het bijzonder het christendom, is een geliefde spreker en een inspirerende gids voor ieder die actief is rond de kerk in Nederland.

Zaterdag 10 maart om 14.00 uur: Lees, luister en bemeediteer de spiritualiteit van de Matthäus Passion Ad de Keyzer, wetenschappelijk medewerker aan het Titus Brandsma Instituut (Nijmegen), is auteur van *Bachs grote Passie*, een spiritueel-liturgische benadering van de Matthäus Passion van J.S. Bach.

Locatie: abdijwinkel van Egmond (Vennewatersweg 27a, Egmond-Binnen) | inschrijving: abdijvanegmond.nl/bezinningsaanbod/lezingen | kosten: € 10,00 per persoon per lezing.

In de expositieruimte van de abdijwinkel zijn exclusieve iconen te bezichtigen van Joris Van Ael. Sinds 1979 is Van Ael zelfstandig iconograaf. Hij ontving zijn vorming bij twee orthodoxe leermeesters te Parijs: Bernard Frinking en Leonid Ouspensky. ■

Zoon en kleinzoon Cuypers aan het werk in **Waarland**

In de buurt van de Westfrieze Omringdijk en de Langedijk treffen we het tamelijk nieuwe Waarland aan. De jongere generatie Cuypers leverde hier mooi werk af. We gaan op bezoek in de tussen de molens gelegen St. Wulframkerk aan de Kerkstraat (waar anders).

en noordoosten van Oudkarspel, dat al tussen 950 en 1000 als een van de vier langgerekte dorpen aan de Langedijk ontstaan is, ligt Waarland.

Het is een tamelijk nieuwe nederzetting, die zich pas vanaf 1910 als een tuindersdorp ontwikkelde. Aangezien tuinders vroom en meestal katholiek zijn in deze streken moest er een mooie kerk komen vanzelf (dat laatste woordje besluit menig Westfrieze opmerking). De meest nabijgelegen oude kerk (uit 13e/14e eeuw) is die van Oudkarspel: de zogenaamde Allemanskerk (eigenlijk Martinuskerk), geen RK-kerk meer maar een kerkgebouw van de lokale PKN-gemeente, waar veel (ook oecumenische) activiteiten plaatsvinden.

Buurtgeschiedenis

Vele oude kerkgebouwen als in Oudkarspel, de ruïnekerk van Oude Niedorp, verderop de oude Ursula van Warmenhuizen en die van Haringhuizen zijn overblijfselen

Oude kaart
van de regio

St. Wulfram
en Ovo (raam
Bavo Haarlem)

Wulfram was een tijdgenoot van Willibrord en heeft zijn feestdag op 20 maart

van het rijke roomse leven van vóór de Reformatie. Bij de overgang naar de nieuwe leer kwamen protesterende pastoors uit de steden (onder wie de fanatieke pastoor Cleerbesem) in het gevang van Sonoy in de burcht van Schagen. Hun taak werd overgenomen door jongere geestelijken die zich om strategische redenen op het platteland vestigden. Het niet zo ver hier vandaan gelegen dorpje Zijdewind is beroemd geworden door de vormselplichtigheid in de boerderijkerk aldaar op 24 augustus 1649. Men zegt dat daar drieduizend mensen uit het hele Westfrieze land op af gekomen waren. Als wraakactie van de beledigde overheid werd het preekhuis gesloopt en zo heeft er tussen 1649 en 1730 in 't Veld en Zijdewind geen katholiek bedehuis gestaan. Wel een protestants kerkje waar niemand kwam.

↑ Voorgevel St. Wulframkerk

↓ Waarland, interieur

Waarland

Waarland was - als gezegd - een tamelijk nieuwe nederzetting, die zich pas vanaf 1910 als een tuindersdorp ontwikkelde. Er was dus ook geen oude kerk. Wel staat midden in het dorp een oude poldermolen die tot 1951 de polder Waarland bemaalde. De met hout beklede voet stamt maar liefst uit 1571! Ten noorden van het dorp staat de 'Slootgaardmolen', een vergelijkbare poldermolen uit circa 1590 die de Slootgaardpolder bemaalde. Op 1 november 1919 heeft pastoor J. Vollerling op verzoek van mgr. A.J. Callier, bisschop van Haarlem, de Sint

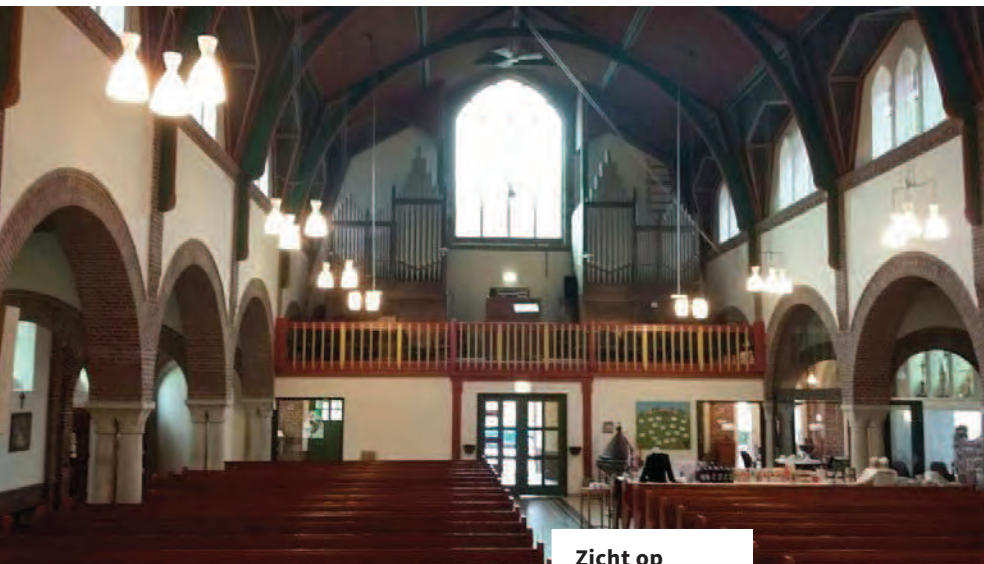

Wulframparochie in Waarland gesticht. De eerste vieringen werden in een stolpboerderij gehouden.

St. Wulfram en zijn navolgers

Om een beetje oude indruk te maken werd (veronderstel ik) St. Wulfram als patroon gekozen. Wulfram geldt als de enige bekende Frankische missionaris die zich aan de missie onder de Friezen wijdde. De regio West-Friesland was ooit gekerstend door grote missionarissen als Willibrordus, Bonifatius en Wulfram. Deze Wulfram (er waren er twee) was een tijdgenoot van Willibrord en heeft zijn feestdag op 20 maart. Hij staat afgebeeld in een van de bovenramen van het koor van de Haarlemse kathedraal. Het raam heeft als thematiek: de tweede bede van het Onze Vader ('Uw Rijk kome') en de doop. Wulfram zien wij helemaal bovenin. Hij doopt een man die Ovo

of Odo heet en al aan de afgoden beloofd was. Wij ontmoetten Wulfram al eerder in deze serie, in Hoogwoud (*SamenKerk* 2013-5). Daar vertelt men de fantastische legende dat de woeste Friese koning Radboud (Redbad, 679-719) zich door de heilige Wulfram zou hebben willen laten dopen. Hij was onder de indruk van hem doordat Wulfram kinderen van de verdrinkingsdood had gered en zou gezegd hebben: 'Dit is het ware land' (Waarland!). Vlak voor zijn doop zei men hem dat Radboud naar de hemel zou gaan na zijn dood. Toen men hem (iets te fanatiek) meldde dat hij daar zijn (niet gedoopte) familie niet zou aantreffen, zag hij er van af. Of die mooie

**Zicht op
het orgel**

Foto: Berend Mink

**Zijkapitelen
(lijken op die in
de Haarlemse
kathedraal!)**

-verhalen waar zijn? Belangrijker is dat de ijverigen van toen zijn opgevolgd door actieve parochianen van nu.

Waarland en de Cuypersfamilie

Als architect voor de nieuwe kerk in Waarland werd door de toenmalige bisschop Callier de jonge Cuypers aanbevolen, die zijn sporen had verdiend bij de bouw van de Haarlemse kathedraal. Hij was niet slechts 'de zoon van', maar een architect die een heel originele manier van bouwen had ontwikkeld. Zijn vader Pierre - om hem toch even te noemen - had, geïnspireerd door de actieve en soms eigenwijze Alberdingk Thijm, een grote invloed gehad op de vaderlandse bouwkunst. Het Rijksmuseum had hij op zijn naam staan en grootse kerken als de Catharina in Eindhoven en de (helaas gesloopte) grote Willibrordus aan de Amsteldijk in Amsterdam. Gelukkig staan daar de Posthoornkerk aan de Haarlemmerdijk (helaas niet meer als kerk in gebruik) en de Dominicus aan de Spuistraat nog fier overeind. Ik noem de oude Pierre even omdat de jonge Joseph een zoon had die naar hem genoemd was en die als jonge Pierre samen met vader Jos veel heeft bijgedragen aan de bouw van St. Wulfram in Waarland.

Het kerkgebouw

De bouw van de kerk werd in het voorjaar van 1921 gegund aan het plaatselijk aannemingsbedrijf Jo Keet. De ingebruikneming van de nieuwe parochiekerk vond plaats op het hoogfeest van Pasen op 16 april 1922.

De wijding van de kerk werd op 18 juni 1922 door bisschop Callier ver-richt. De kerk is een driebeukige basilicale bouwmassa met een dakruiter en een voorportaal. Van binnen maakt hij een aangenaam ruime indruk. Mooi is dat de Mariakapel aan de zijkant de hele dag open is. Vele gelovigen (onder wie ook vele Polen zoals ik uit het intentieboek opmaakte) vinden daar troost. De altaren in de kerk zijn ontworpen door Pierre Cuypers jr. en ademen een Jugendstilkarakter. Het hoogaltaar stelt de Calvarieberg voor met Johannes en Maria naast het kruis. Het glas-

in-loodraam van het Laatste Avondmaal is ontworpen door W. Mengelberg uit Zeist en eerst in 1951 geplaatst. Verder ziet men op een schildering links Maria, rechts Wulfram, in het midden onder Michaël met weegschaal en een figuur (wie?) met een open boek. De kerk maakt indruk door de smaakvolle detaillering, onder andere aan de zoldering en aan de fraaie dubbele kapitelen aan de zijkant. In 2008 is de pastorie verkocht en is een nieuwe parochieruimte achter in de kerk gemaakt. Er is een hoger gelegen begraafplaats achter de kerk. Waarland maakt met zeven andere parochies in de Kop van Noord-Holland deel uit van een mooi samenwerkingsverband. Ze even allemaal noemend: Heerhugowaard-De Noord, Waarland, 't Veld, Schagen, Hippolytushoef, Wieringerwerf, Middenmeer en Nieuwe Niedorp. De H. Wulfram kan tevreden zijn! ■

Hein Jan van Ogtrop

Gegevens zijn ontleend aan de parochiële jubileumuitgave *Waarland van toen* uit 1981 en de uitgave van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Monumentenzorg) over Noord-Holland blz. 471. Er is ook een mooie brochure van de 7 parochies.

Kijk voor meer foto's op de website kerkeng.nl

Marcel Poorthuis is professor in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University

De befaamde historicus Johan Huizinga toont in zijn bekendste boek *Herfsttij der Middeleeuwen*, dat hij behalve historicus ook woordkunstenaar is. De eerste alinea van dat boek is fraai als een klaroenstoot voor een symfonie: "Toen de wereld vijf eeuwen jonger was, hadden alle levensgevallen veel scherper uiterlijke vormen dan nu. Tussen leed en vreugde, tussen rampen en geluk scheen de afstand groter dan voor ons; al wat men beleefde had nog die graad van onmiddellijkheid en absoluteheid, die de vreugde en het leed nu nog hebben in de kindergeest."

Men voelt dat hier een grote geest werkzaam is, iemand die zich vereenzelvigd met het verleden op zo intense wijze dat die tijd niet langer als voorbij en saai verschijnt, maar als de felheid van het leven zelf. Huizinga voelde, ofschoon zelf niet katholiek, de fascinatie van het middeleeuwse geloof, nog niet gefragmenteerd door de Reformatie en waarin ambacht en kunstenaarschap hand in hand gingen.

Toen Huizinga studeerde was het gebruik om – enigszins romantisch – de oertaal van alle talen als bijvak te studeren, het Sanskriet. Ons woord *adem* is verwant aan het Sanskriet *atman* (zelf), ons woord juk aan yoga, enzovoort. Bij Huizinga zie je op bepaalde momenten hoe zijn kennis van boeddhisme verweven is met zijn visie op de middeleeuwen: de *contemptus mundi*, de afkeer van de wereld (waarover je heden ten dage niets meer hoort), was een bouwsteen van de christelijke contemplatie. Daarna volgde dan evenwel een hernieuwde liefde tot de wereld, onthecht en met compassie. De bekende middeleeuwse paus Innocentius III schreef wel het eerste tractaat, maar kwam aan het tweede niet toe! In het boeddhisme bestaat ook het voorschrift om naar een geopend graf te gaan en te peinen over het lot van de mens: Huizinga trekt in zijn boek óók die parallel. Was Huizinga welbeschouwd een somber mens? De Tweede Wereldoorlog maakte hem niet optimistisch over de mens en diens mogelijkheden. Zijn diepste roerselen zijn nu toegankelijk in een bijzonder aardig boekje: *Mijn weg tot de historie & Gebeden* (uitgeverij Van Tilt). In het eerste deel beschrijft hij zijn eigen gang naar de geschiedwetenschap. In het tweede deel zijn enkele gebeden van hemzelf verzameld, uit 1944. Deze gebeden lopen telkens uit op het Onze Vader. Wie door de enigszins plechtstatige taal heen kan lezen voelt hoe deze gebeden

ook vandaag gezegd kunnen worden en niets van hun kracht hebben verloren. Het niet begrijpen van de loop der dingen – het gevoel van velen vandaag de dag – gaat samen met een diepgaand vertrouwen in en overgave aan God. Hier volgt zo'n gebed, wellicht passend voor het nieuwe jaar 2018:

Leven in herfsttij

Almachtige God, hoe meer van deze dagen er verstrijken, hoe minder wij begrijpen van hetgeen rondom ons gebeurt, maar ook: hoe meer wij een zekere mate van rust vinden in deze beproeving. Wij gissen niet meer: hoe lang nog? Het is alsof wij aan deze toestand gewend raken, niet alleen aan het gemis van onze dagelijkse gemakken van licht en water, maar zelfs aan de bange zorg over onze dierbaren, van wie wij niets vernemen. Telkens komen er ogenblikken waarin als 't ware deze boze oorlogsnood van ons afglijdt, waarin wij beseffen dat dit alles de eigenlijke grond en de diepere zin van ons bestaan niet raakt. Het zijn die ogenblikken waarin wij U, Heer, het naast zijn en waarin de ziel geen betere uiting vindt dan in de bede die Gij ons geleerd hebt, de bede waarvan de glans nooit verflauwt en de sterkende kracht altijd dezelfde blijft: Onze Vader... ■

Danken, dienen en dragen

Nu de grote en succesvolle bisdombedevaart van 2015 naar Rome alweer drie jaar achter ons ligt, heeft het bisdom het initiatief genomen tot een nieuwe, grote bisdombedevaart in 2018 naar Assisi. Wie Assisi zegt, zegt Sint Franciscus. In de vorige *SamenKerk* ging het over wie deze beroemde heilige is. Dit keer staat Franciscus' evangelische inspiratie centraal.

Franciscus' inspiratie voor ons vandaag

Het is verleidelijk om naar Franciscus van Assisi (1181-1226) te kijken als een minderbroeder uit lang vervlogen tijden. Maar wat heeft Franciscus ons vandaag te bieden? Franciscus wilde leven volgens het Evangelie. Dat is de kern. Die kern zie je ook bij alle andere ordestichters. En toch legt elke ordespiritualiteit specifieke accenten. Broeder Theo Zweerman ofm en zuster Edith van den Goorbergh osc¹ hebben de Evangelische inspiratie van Franciscus ooit verwoord in drie werkwoorden: danken, dienen en dragen.

¹ Br. Zweerman ofm en Zr. Van den Goorbergh osc, *Franciscus van Assisi, over zijn evangelische bezieling en betekenis ervan voor onze tijd*. (Nijmegen 2003).

Danken

Franciscus was een zeer dankbaar mens. Hij komt woorden te kort om zijn almachtige, allerhoogste, algoede Heer te bedanken voor de vele, dagelijkse zegeningen. "Laten we Hem voor alles dankzeggen, van wie al het goede voortkomt", schrijft hij in zijn regel uit 1221. Het hoogtepunt van alle dankbaarheid is wel zijn "Zonnelied". Maar liefst acht keer komen we daar "Laudato si!" tegen: "Geloofd zijt Gij." Franciscus dankt God voor zon, maan en sterren, voor wind, lucht en wolken, voor water, vuur en moeder aarde. En zelfs voor mensen die elkaar vergeven en ziekte en verdrukking dragen. Franciscus besluit zijn Zonnelied met: "Loof en zegen mijn Heer en dank en dien Hem in grote nederigheid." Boeiend zijn ook de woorden van Clara van Assisi, zijn eerste volgeling, op haar sterfbed: "Heer, ik dank U dat Gij mij geschapen hebt." Door dankbaar te zijn werden Franciscus en Clara rijke mensen, ook al leefden ze een radicaal arm leven. Zijn

ook wij dankbare mensen en rijk met onze dagelijkse zegeningen?

Dienen

In zijn jeugd was Franciscus een carrièremannetje: haantje de voorste van de 'chillende' jongeren in Assisi, gewiekste verkoper in de bloeiende zaak van zijn vader, ridder in een poehaharnas. Carrière willen maken is nooit van hem geweken. Hij heeft het alleen omgedraaid! Na zijn ommekeer wilde hij alleen nog maar carrière maken naar beneden! Franciscus streefde een 'omgekeerd heldendom' na! En dat had hij van geen vreemde. Hiermee ging hij zeer radicaal en consequent zijn geliefde Heer Jezus achterna, die immers niet gekomen was om gediend te worden maar om te dienen. En had hij deze

**Laten we
Hem voor alles
dankzeggen**

beweging naar beneden niet ook al gezien bij God zelf, die immers naar ons afdaalde, om in alle kwetsbaarheid mens te worden, en zo ons leven van onderop te delen? Komen ook wij in ons leven 'hogerop' door God en anderen te dienen?

Dragen

Een bijzondere vorm van dienen is dragen. Ook de inspiratie daartoe ontleende Franciscus rechtstreeks aan het leven van Jezus, die immers zijn kruis gedragen had, met alle pijn, spot en hoon die Hem daarbij 'te eer' gevallen was. Die Mens moest – om staande te blijven en zijn missie van liefde tot het einde te volbrengen – een enorme draagkracht ontwikkelen. Voor inspiratie kon Hij zeker bij zijn moeder Maria terecht. Ze staat bekend als Vrouw van zeven smarten, omwille van alles wat ze rond haar Zoon van zijn geboorte af heeft moeten doorstaan. In meerdere opzichten is Maria zo een bijzondere 'draagmoeder' geworden. Franciscus had een bijzondere voorliefde voor haar en Maria is patrones geworden van de Orde van de Minderbroeders. Draagkracht ontwikkelen, elkaar dragen in voor- en tegenspoed, elkaar hooghouden, geduld beoefenen zijn belangrijke waarden binnen de franciscaanse spiritualiteit en mooie uitdagingen voor ons.

We gaan met het bisdom op reis naar 'Franciscanië' (een benaming van Hélène Nolthenius) op zoek naar inspiratie voor ons leven vandaag. Hou voor de terugreis in de koffer of rugzak maar wat ruimte vrij voor

een pakketje danken, dienen en dragen. Tot lof van God en tot welzijn van ons allemaal! ■

Broeder Fer van der Reijken ofm

Broeder Fer van der Reijken ofm woont in Stads-
klooster La Verna in Amsterdam Nieuw-West en
coördineert het activiteitenprogramma van het
Stadsklooster. Info: www.laverna.nl

Laatste mogelijkheid!

Wilt u zelf op zoek naar de betekenis van de heilige Franciscus en de stad Assisi samen met anderen ontdekken? In de meivakantie gaat het bisdom op bedevaart naar Assisi! Informeer bij het bisdom of er nog plaatsen vrij zijn: assisi2018@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Veertig dagen, Heer, in de tijd
van inkeren en bezinnen,
om te komen tot meer klaarheid,
om aan nieuw inzicht te winnen.
Veertig dagen in eenzaamheid,
zoekt onze geest naar evenwicht,
om te komen tot helderheid,
te ontvangen uw stralend licht.

Veertig dagen op d' eeuwigheid
van verstillings en gebeden,
van meer voelen uw nabijheid,
om te ontvangen uw vrede,
bid ik, Heer, voor een vrediger mensheid,
dat uw licht in ons het van 't duister wint,
uw liefde in ons ontwaakt in eenheid
en zegeviert als het Paasfeest begint.

Priscilla Laneuze

Elke maand bidden om vrede

De Nederlandse bisschoppen willen in 2018 samen met alle katholieken elke maand de rozenkrans bidden met als intentie de vrede in de wereld. "We willen bidden dat God de vrede in de wereld zal geven en dat Hij - indachtig een gebed van de Heilige Franciscus van Assisi - onszelf tot een instrument van Gods vrede maakt." U kunt thuis zelf de rozenkrans bidden maar het heeft de voorkeur dit met elkaar te doen, bijvoorbeeld in de eigen parochiegemeenschap. De gekozen dagen zijn: 2 februari (Feest Opdracht van de Heer, Maria Lichtmis), 19 maart (Hoogfeest H. Jozef), 9 april (liturgisch verplaatst Hoogfeest Aankondiging van de Heer, Maria Boodschap), 31 mei (Feest Bezoek H. Maria aan Elisabeth), 9 juni (Gedachtenis Onbevlekt Hart van Maria), 7 juli (Gedachtenis H. Maria, Zoete Moeder van Den Bosch), 15 augustus (Hoogfeest Maria Tenhemelopneming), 8 september (Feest Maria Geboorte), 7 oktober (Gedachtenis H. Maria van de rozenkrans), 1 november (Hoogfeest Allerheiligen) en 8 december (Hoogfeest Onbevleete ontvangenis van Maria). ■

Tentoonstelling Magische miniaturen

an 23 februari t/m 3 juni is er in het Museum Catharijne Convent (Utrecht) in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek Den Haag de tentoonstelling Magische miniaturen. De mooiste miniaturen uit zeventien topcollecties komen bij elkaar in deze tentoonstelling

en bieden een kleurrijke inblik in het leven van de middeleeuwen. De tot in detail uitgewerkte bloemenranken, jonkvrouwen, ridders en dieren geven een kijkje in het kleurrijke leven van de Middeleeuwen. Vanwege de kwetsbaarheid van de boeken worden ze haast nooit tentoongesteld. Het is dus een unieke kans om deze goed bewaarde middeleeuwse topstukken van heel dichtbij te bekijken. Info: www.museumcatharijneconvent.nl ■

Zr. Iuxta Crucem naar Italië

Zr. Iuxta Crucem ssvm. was een bekende verschijning op het heiligdom van Heiloo, waar ze zich vele jaren heeft ingezet voor bezinningsdagen, rondleidingen, catechese voor jong en oud. Wat deed Zr. Iuxta niet? Naast lid van de Diocesane pastorale raad (zie pag. 38) was ze ook een uitstekende gids bij de bisdomreizen naar Rome in 2015 en 2016. In januari heeft Zr. Iuxta Heiloo verlaten en is ze naar Italië verhuisd om haar intrek te nemen in een contemplatief klooster van haar orde (van de Blauwe Zusters). Zr. Iuxta over haar vertrek: "Ik ontdekte de laatste jaren steeds meer dat het mijn roeping is, dat God mij daartoe roept, om mij aan te melden voor een nieuwe meer

contemplatieve gebedsgemeenschap. Ik trek mij terug, ben dus niet meer zo zichtbaar, maar ik hoop dat mijn gebed zichtbaar mag worden in het kerkelijk leven in Nederland. Ik zal Heiloo en de vele mensen die ik daar heb ontmoet, zeker missen." ■

Stille Omgang 2018

De Stille Omgang wordt gelopen in de nacht van zaterdag 17 op zondag 18 maart ter herdenking van het eucharistisch wonder dat op 15 maart 1345 in een huis aan de huidige Kalverstraat plaatsvond. Daardoor was Amsterdam jarenlang Mirakelstad en werden er grootse processies gehouden, tot de Amsterdamse Alteratie in 1578 (toen het stadsbestuur protestant werd) er een einde aan maakte. Sinds 1881

wordt er rond de datum van het mirakel een nachtelijke, stille, ommegang gemaakt door het centrum van onze hoofdstad. Het thema voor de Stille Omgang 2018 is: Eucharistie = Liefde. Het is ontleend aan het boek *Ons dagelijks brood* van Henri Nouwen. Het woord eucharistie betekent letterlijk dankzegging. Een eucharistisch leven is een leven van dankbaarheid.

Info: www.stille-omgang.nl ■

Radio Maria tien jaar

Op zaterdag 3 februari bestaat Radio Maria tien jaar. Dit jubileumfeest wordt gevierd met een feestelijke viering om 12.30 uur in de Sint-Janskathedraal in Den Bosch met mgr. Gerard de Korte als hoofdcelebrant. In het jubileumjaar houdt Radio Maria een provincietour. Ons bisdom trapt af. Van 19 t/m 25 februari kunt u luisteren naar de 'Noord-Hollandse week'. Gedurende deze week komt in de programma's ons bisdom aan bod. Er wordt afgesloten met een eucharistieviering vanuit de H. Dionysiusparochie in Heerhugowaard. Radio Maria is te beluisteren via DAB+ of via de app. Info: 073-6872000 | www.radiomaria.nl ■

Studiedag Nieuwe evangelisatie

Op maandag 19 februari 2018 zal in het Juliana-klooster te Heiloo een studiedag gehouden worden over de nieuwe evangelisatie. Dr. Ralph Martin (*Sacred Heart Major Seminary* in Detroit, Verenigde Staten, tevens directeur van *Renewal Ministeries*) zal onder meer spreken over: evangelisatie en nieuwe evangelisatie, waarom eigenlijk; de theologische verwar- ring die de evangelisatie onder- mijnt; het verband tussen heilig- heid en evangelisatie. Deelname bedraagt € 15,00. Info: 072-5051288 info@olvternood.nl ■

Bijbel in je smartphone

De Bijbel in gewone taal en de Nieuwe Bijbelvertaling zijn nu te lezen in een handige app op je telefoon. Dus nooit meer zonder het Woord van God. Gewoon beschikbaar in je mobiele telefoon. Het Nederlands Bijbelgenootschap heeft een gratis app gemaakt, Mijn Bijbel, waarmee de Bijbel in zes vertalingen gelezen kan worden. Ook waar geen wifi is, dus ook in de kerk. De app wordt stapsgewijs uitgebreid en is beschikbaar voor zowel Android als iOS en is vanaf nu te downloaden in de 'Google play store' en de 'App store'. ■

Oriëntatieweekend seminarie

Van vrijdag 2 tot en met zondag 4 maart is het jaarlijks oriëntatieweekend op het Grootseminarie St. Willibrord (www.willibrordseminarie.nl) in Heiloo met als thema: "Wat is roeping?". Aanmelding en info: rector Jeroen de Wit (072-5055964 | rector@willibrordseminarie.nl) ■

Bedevaarten in 2018

Eind april, begin mei is de grote bisdombedevaart naar Assisi, maar in de loop van dit jaar worden door parochies en andere organisaties en verenigingen diverse bedevaarten georganiseerd naar bijvoorbeeld Heiloo of naar Lourdes, Kevelaer, Israël enzovoort. Een bedevaart maken is een goede manier om je geloof handen en voeten te geven. Je bent met anderen onderweg naar een heiligdom, plekken waar de hemel de aarde raakt. Trek er op uit dit jaar... keuze genoeg!

Banneux (België)

Busreis | 4 – 8 mei

Bisdom Haarlem-Amsterdam
Banneuxwerk

- i** Eva Onderwater (0297-222208)
banneux.bisdomhaarlem@outlook.com

Busreis | 24 – 28 augustus

Bisdom Haarlem-Amsterdam
Banneuxwerk

- i** Eva Onderwater (0297-222208)
banneux.bisdomhaarlem@outlook.com

Duitsland / Oostenrijk / Tsjechië

Busreis naar Wenen, Praag en Dresden | 20 – 29 juli

Parochie H. Nicolaas (Edam)
Christine Vreeswijk (06-18167991)

- i** *christinevreeswijk@rk-nicolaaskerkedam.nl*

Busreis naar Beieren, Altötting, Wenen en Salzburg | 10 – 19 juli

Parochie H.H. Twaalf Apostelen (Beverwijk)

- i** Martin van Kleef (075-6871842)
v_kleef@dds.nl

Heilig Land (Israël)

Vliegreis | 15 – 22 november

Deze reis staat in het teken van 'Shalom' Nederlandse Dag in Heilig Land; met extra (ver)zorg(ing) en begeleiding indien gewenst.

- i** VNB (073-6818111)

Ierland

Vlieg-/busreis | 30 april – 10 mei

Parochie H. Cornelis (Limmen)

- i** Johan Olling (072-5051275)
pastor@corneliuskerk-limmen.nl

Vlieg-/busreis | 16 – 26 oktober

Parochie H. Cornelis (Limmen)

- i** Johan Olling (072-5051275)
pastor@corneliuskerk-limmen.nl

Kevelaer (Duitsland)

Busreis | 2 – 4 juli

Haarlemse Broederschap naar Kevelaer

- i** Dea Broersen (06-25021417)
Jos Martens (06-16666900)
kevelaerbedevaart@hotmail.com

Busreis | 2 – 4 juli

Amsterdam – Volendam – West-Friesland

- i** Yvonne van Stiphout-Boos (06-22248723)
Hille Tol (0299-350928)
(voor Volendam)
yvansb2@hotmail.com

Busreis naar de advent- en kerststalletjesmarkt 8 december

Haarlemse Broederschap naar Kevelaer & Amsterdam – Volendam – West-Friesland

- i** Yvonne van Stiphout-Boos (06-22248723)
Dea Broersen (06-25021417)
kevelaerbedevaart@hotmail.com

Lourdes (Frankrijk)

Bus-/treinreis | 28 april – 5 mei

Lourdesgroep Alkmaar

- i** Ans Captijn-v.d. Berg (06-28876904)
Fred van den Berg (072-5150038)
www.lourdesactiealkmaar.nl

Bus-/treinreis | 28 april – 5 mei

Stichting Lourdesgroep Heiloo

- i** Irma van Loon (072-5336056)
Jan IJpelaan (072-5334828)
irmavanloon@gmail.com

Vliegreis | 29 april – 4 mei

Lourdesgroep Langedijk

- i** Paul Bergen (0226-315093)
paulbergen@planet.nl
lourdes@sintjandedoper.nl

Bus-/treinreis | 28 april – 5 mei

Lourdesgroep Volendam

- i** Freek Tol (0229-362713 / 06-25339199)
Afra Verhoeven (0299-364322 / 06-28707316)
affraverh@hotmail.com

Vliegreis | 9 – 14 mei

Lourdesgroep Heemskerk

- i** Bets Portegies (0251-235573)
Joke Hoogland (0251-243970)

Busreis | 26 mei – 3 juni

Lourdesgroep H'lem-A'dam

- i** Joke Hoekman (06-42347729)
diaken Philip Weijers (06-53887641)
www.lourdesgroephaarlemamsterdam.nl

Vlieg-/bus(zorg)reis | 20 – 27 juli

Met extra (ver)zorg(ing) en begeleiding, indien gewenst, naar Barcelona (Spanje) en Lourdes; met Nederlandse Dag in Lourdes (ontmoeting van diverse pelgrimsgroepen uit heel Nederland)

- i** VNB (073-6818111)

Vliegreis met mgr. Jan Hendriks 11 – 16 september

Lourdesgroep H'lem-A'dam

- i** Joke Hoekman (06-42347729)
Diaken Philip Weijers (06-53887641)
www.lourdesgroephaarlemamsterdam.nl

Lourdesgroep Zaanstreek

- i** Meriam Brakenhoff (06-28064820)
m.brakenhoff61@gmail.com

Vliegreis | 16 – 21 september

Lourdesgroep Ursem

- i** Yvonne Heddes (06-51605562)
yvonne@yris-ursem.nl

Vliegreis | 16 – 21 september

Lourdesgroep Santpoort

- i** Ton Joosten (023-5390382)
a.m.joosten@quicknet.nl
www.lourdesgroepsantpoort.nl

Vliegreis | 16 – 21 september

Stichting 't Veld

- Theo Vertelman (0226-420514)
- Diana Molenaar (06-22408097)

Vliegreis | 21– 26 september

Lourdesgroep Alkmaar

- Ans Captijn-v.d. Berg
(06-28876904)
- Fred van den Berg (072-5150038)
- www.lourdesactiealkmaar.nl

Vliegreis | 26 september – 1 oktober

VNB Westfriesland

- Harry Vet (0228-514040)
- ham.vet@quicknet.nl

Vliegreis | 26 september – 1 oktober

't Zand

- Trudy Deutekom (0224-591523)

Busreis | 29 september – 7 oktober

Amsterdam (Krijtberg)

- Wil Groen (020-6386849 /
06-30507208)
- Truus Groen (020-3992243 /
06-23983962)

Malta

Vliegreis | 22 - 27 oktober

- Eugène Jongerden (06-51265724)
- ejongerden68@hotmail.com

Taizé (Frankrijk) voor jongeren

Busreis voor jongeren 15-30 jaar 21 – 29 juli

Sommige van die jongeren zijn gelovig, maar er zijn ook jongeren die er verhalen over horen en het wel eens willen meemaken. Iedereen is welkom! Dat is het fijne van Taizé: je kunt gewoon jezelf zijn en je kunt met al je vragen bij iemand terecht.

- karinblauw@hetnet.nl
- www.taizeisdekenaataalkmaar.nl
- YouTube: *Taize Promo 2012 – Kom ook!*

Goede Week en Pasen in de Kathedraal 2018

Palmzondag

Op Palmzondag 25 maart is om 10.00 uur de pontificale hoogmis, met mgr. Jos Punt als hoofdcelebrant. De Bavocantorij zingt.

Chrismamis

Op woensdag 28 maart is om 19.30 uur de Oliewijding (Chrismamis). Mgr. Punt zal in concelebratie met de priesters van het bisdom en het militair ordinariaat hierin voor gaan. De gezangen worden verzorgd door het Kathedraal Koor (senioren/mannen).

Witte Donderdag

Op Witte donderdag 29 maart is om 19.30 uur de plechtige avondmis, waarin het mannenkoor de gezangen zal verzorgen. Mgr. Jan Hendriks is de hoofdcelebrant.

Goede Vrijdag

Op Goede vrijdag 30 maart is om 15.00 uur de Kruisweg en zijn om 19.30 uur de Goede-Vrijdagplechtigheden. Mgr. Punt zal in de avondplechtigheid voor gaan, waarbij de Bavocantorij zingt (waaronder de bekende Johannespassie van Jan Valkestijn). Aansluitend worden vanaf 21.00 uur de Lamentaties van Goede Vrijdag gezongen door de Bavocantorij.

Paaswake

De Paaswake op zaterdag 31 maart begint om 21.00 uur, waarin mgr. Hendriks hoofdcelebrant zal zijn. Het Kathedrale Koor zal de gezangen verzorgen (delen uit de Missa Brevis in G van W.A. Mozart).

Hoogfeest van Pasen

Op Eerste Paasdag 1 april is om 10.00 uur de pontificale hoogmis van Pasen met mgr. Punt als celebrant. Het Kathedrale Koor zal de gezangen verzorgen (delen uit de Missa Brevis in G van W.A. Mozart). Ook Händels Halleluia zal feestelijk klinken.

Op Tweede Paasdag 2 april is de viering om 10.00 uur met samenzang.

Leo Fijen is hoofd levensbeschouwing KRO-NCRV en directeur van uitgeverij Adveniat

Geloven op de tast

Als geloof en ongelooft elkaar ontmoeten – dat is de ondertitel van een boek van twee belangrijke spirituele voortrekkers van dit moment, Tomás Halík en Anselm Grün. Beiden schrijven spirituele bestsellers vanuit hun christelijke perspectief, beiden nemen

de vragen van randkerkelijken en zinzoekers serieus en beiden hebben in Nederland hun eigen publiek. Dat reikt verder dan de gemiddelde kerkganger, dat begint bij twijfels en vragen van onze tijd. En in die zin doen ze wat paus Franciscus van ons allemaal vraagt: trek erop uit als kerk en zoek de mensen op die van ons vervreemd zijn.

In die zin sluit dit boek aan bij de tijdgeest. Ik herinner me een interview met Tijs van den Brink in de kerstkrant van het *Nederlands Dagblad*. De tv-journalist drukte priesters en dominees op het hart om vaker naar het tv-programma *Adieu God* te kijken, want dan zouden de kerkelijke voorgangers horen en zien waar de twijfels van mensen van deze tijd liggen.

Ik heb een hoge dunk van deze tv-maker, maar ik weet niet of hij hier het gelijk aan zijn kant heeft. Ik denk soms zelfs dat we wat te gemakkelijk meegaan in de twijfels van deze tijd. In die zin voel ik me meer geraakt door Rik Torfs die in het dagblad *Trouw* nog eens uitlegde waarom religie sterke papieren heeft tegenover een ideologie. Zonder twijfelaars en zinzoekers te scharen onder een ideologisch systeem, wil ik hier vooral herhalen waarom Torfs zijn kaarten op het geloof zet. "Juist omdat religie ruimte laat voor het mysterie is ze een vrijplaats voor het individu. En omdat religie durft te flirten met het niets, is het vreselijk lastig haar helemaal uit te roeien", zo schrijft de Vlaming Torfs. Wie van geloof leeft, weet dat het leven ook zonder succes de moeite waard is. Want wat is er mooier dan je bemind te weten door God zelf. Wat is er groter dan te leven van die genade. En wat is er eigenzinniger dan niet te kiezen maar te ontvangen van de goedheid van God. Dat is de toon die Torfs kiest. En die doet denken aan

de woorden die Anselm Grün ons meegeeft. Hoe aardig en gastvrij deze benedictijner monnik ook spreekt over mensen die wankelen tussen geloof en ongelooft, het boeiende van deze succesvolle auteur is dat hij bij alle vragen en twijfels van zoekers ook vertelt waar hij zelf van leeft. Daar is hij sterker in dan Halík, ook omdat hij veel meer prijsgeeft van zijn eigen innerlijke rijkdom. Anselm Grün vertelt over de God die hem draagt en hem betekenis geeft. En hij leert de moderne zoeker dat niet de mens in het centrum staat, maar altijd de ander en

Religie laat ruimte voor het mysterie en is zo een vrijplaats voor het individu

de Ander. Dat bevrijdt de succesvolle schrijver van de druk die zo veel moderne mensen met zich meedragen om alles zelf te moeten doen. Anselm Grün weet dat niet

alles van hem afhangt. Ik word blij van die meer persoonlijke en getuigende toon van deze monnik. Omdat hij het omkeert. Hij neemt de twijfel niet tot maatstaf, nee, hij toont zijn christelijk hart. Als christenen vertellen dat je van genade kunt leven en dat je hiermee een vrij mens mag worden, waarom zouden zoekers en twijfelaars daar niet verliefd op kunnen worden? ■

Anselm Grün en Tomás Halík | *Geloven op de tast. Als geloof en ongelooft elkaar ontmoeten* | € 12,99
www.boekencentrum.nl/uitgeverij-meinema

Nieuwjaarsreceptie

Op vrijdag 5 januari ontvingen de bisschoppen vele gasten vanuit het bisdom en van het Militair Ordinariaat voor de traditionele Nieuwjaarsreceptie, die dit jaar in een hotel naast de Sint-Nicolaasbasiliek in Amsterdam gehouden werd. Een sfeerimpressie; meer foto's op de bisdomwebsite: www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl.

20

U wil het beste voor uw pand, of u nu eigenaar bent of beheerder. Wij willen u graag bij deze klus bijstaan. Door bouwkundige inspecties en adviezen, maar ook bij het begeleiden van de uitvoering van onderhouds-, verbouwings- en restauratieplannen helpen wij u uw monument in stand te houden. Ook voor subsidieaanvragen en de beoordeling van offertes en prijsopgaven kunt u een beroep op ons doen.

Wilt u meer weten, kijk dan op www.monumentenwachtnoordholland.nl of mail ons info@monumentenwachtnoordholland.nl of info@bouwadviesgrootnederland.nl. Heeft u nog vragen? Bel dan 075 6474588 Koetsersstraat 3, 1531 NX Wormer Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

UITVAARTVERZORGING A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht
voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37

Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl

www.uitvaartcentrum.amsterdam

ASSISI 2018

BEDEVAART
BISDOM HAARLEM-
AMSTERDAM

In voor iets anders?!

Sluit aan bij het jongerenprogramma van de bisdombedevaart naar Assisi, 30 april t/m 5 mei 2018. Info en aanmelding: www.jongekerker.nl

Uw hulp
is **hard**
nodig!

In het noorden van Zambia heeft de hiv-epidemie hard toegeslagen. Kinderen werden wees, volwassenen hebben grote moeite voor zichzelf en hun familie te zorgen. Dit jaar steunt Vastenactie het werk van de zusters van de Heilige Harten in Mbala. Zij komen op plaatsen waar geen andere hulpverleners komen en doen werk dat verder niemand wil doen. Zo zorgen zij ervoor dat mensen weer op eigen benen kunnen staan.

Meer weten en direct steunen?
Kijk op www.vastenactie.nl

IBAN: NL21 INGB 0000 0058 50

Gaan waar **niemand gaat...**

VASTENACTIE

EEN ACTIE VAN STICHTING BVA

**DENK JE
EROVER
PRIESTER TE
WORDEN?**

Kijk eens op www.tiltenberg.org
of kom langs in Heiloo!

Grootseminarie St. Willibrord
Hoogeweg 65
1851 PJ Heiloo
telnr. : 072 505 1288
www.tiltenberg.org

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie

Huis voor de Pelgrim

Onze reizen brengen je verder

**Naar Lourdes met
hulpbisschop Mgr. Hendriks
11 t/m 16 september 2018**

Lourdesgroep Bisdom Haarlem-Amsterdam

Joke Hoekman: 06 4234 77 29 / jokehoekman@ziggo.nl
Philip Weijers: 06 5388 76 41 / p.s.weijers@hccnet.nl

Lourdesgroep Zaanstreek

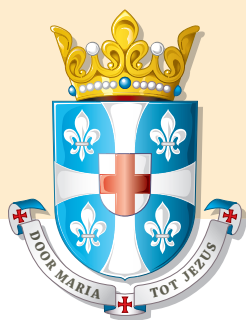
Meriam Brakenhoff:
06 2806 48 20 / m.brakenhoff61@gmail.com

Ga op bedevaart naar Heiloo...

Tot ziens bij

MARIA!

Het heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood is het grootste Mariaheiligdom van ons land. Wanneer u als parochie of individueel op bedevaart gaat naar O.L.V. ter Nood in Heiloo, of zoals mensen ook wel zeggen, “het putje van Heiloo”, wat zou u dan op zo’n dag kunnen doen? Hieronder een aantal suggesties.

Genadekapel

Wat op zo’n dag natuurlijk niet mag ontbreken is het bezoeken van de Genadekapel. Dit is de plek waar het ruim zeshonderd jaar geleden begon, waar het houten beeldje van Maria gevonden is. U kunt hier rustig even zitten met uw gedachten, bidden of een kaarsje aansteken.

Mariaput

Gelijk bij de Genadekapel is ook de oude Runxputte, die sinds 1713 de Mariaput genoemd wordt aangezien er in dat jaar in de nacht van 8 op 9 december (het hoogfeest van Maria Onbevlekt Ontvangen), een bijzonder wonder is gebeurd. Na jarenlang gedempt te zijn begon de put toen weer water te geven. Vee en ook mensen werden genezen met dit water. U kunt gerust iets drinken van het water of meenemen naar huis.

Bedevaartkapel

In de bedevaartkapel staat links vooraan een oud Mariabeeldje, wat misschien het originele beeldje is. Ook hier kunt u kaarsjes aansteken.

Kruisweg

Vanaf het plein voor de bedevaartkapel beginnen de veertien (buiten-)staties van de Kruisweg. Al biddend, mediterend komt u dan over het gehele park.

Vieringen

Iedere dag wordt in de Genadekapel de eucharistie gevierd (zondag om 9.00 uur, donderdag om 19.00 uur, andere dagen om 12.00 uur). Een half uur voor de viering wordt hier altijd de rozenkrans gebeden. In de bedevaartkapel is dagelijks van 14.00-15.30 uur een priester aanwezig voor het Sacrament van Boete en Verzoening (de biecht) of voor een gesprek. Het is als bedevaartgroep mogelijk om de H. Mis te vieren met een eigen priester of een gebedsviering te houden. Beide kapellen zijn hiervoor beschikbaar.

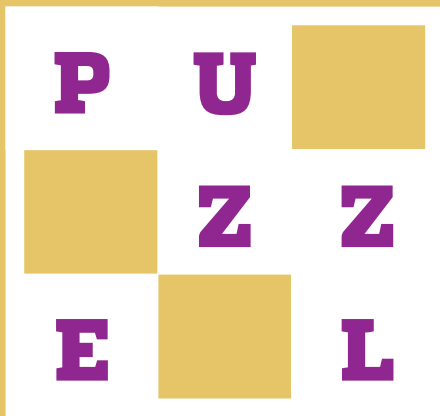
Rondleiding en uitleg over het heiligdom

Voor groepen is het ook mogelijk een rondleiding en uitleg te krijgen over het heiligdom. Eventueel kan dit gecombineerd worden met een ontmoeting/kennismaking met de “Blauwe zusters” op het heiligdom, waarbij ze uitleg kunnen geven over hun leven en congregatie.

Oesdom

In het Oesdom, of bij mooi weer buiten op het terras, is het goed toeven wanneer u aankomt. U kunt hier een kopje koffie/thee drinken met iets erbij, ook zijn er eenvoudige broodjes verkrijgbaar. Verder is hier een uitgebreide religieuze winkel. Een mooie plek ook om uw lunch te nuttigen of om de bedevaart te besluiten. In overleg is het ook mogelijk een verzorgde lunch in het Gastenhuis (Julianaklooster) te gebruiken. Hier zijn ook overnachtingsmogelijkheden, individueel en voor groepen. ■

Een bedevaart naar Onze Lieve Vrouw ter Nood kan op deze wijze echt een betekenisvolle en ook leuke/mooie dag zijn. Wanneer u met een groep komt, wordt het zeer op prijs gesteld als u zich vooraf wilt aanmelden; dan kan het heiligdom u eventueel helpen met het verder invullen van uw programma. Meer info: 072-5051288 | info@olvternood.nl | www.olvternood.nl

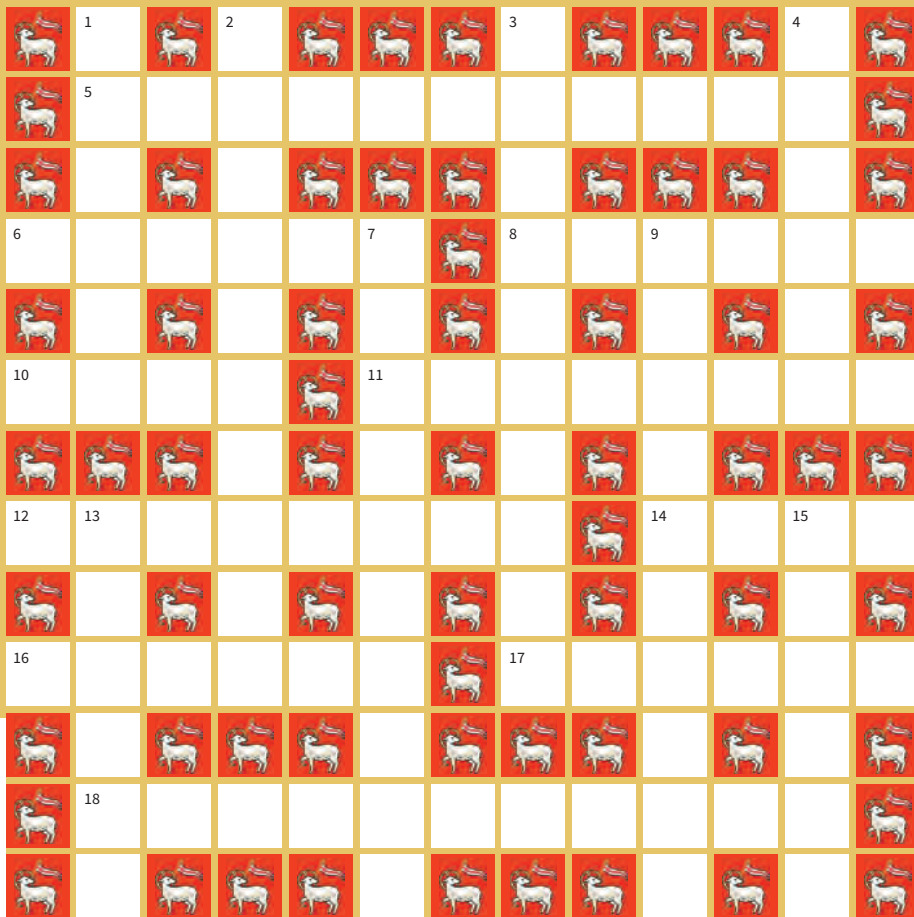
Stuur uw oplossing o.v.v. naam en adres vóór **10 maart 2018** naar de redactie van *SamenKerk*, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem. Of mail uw oplossing naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

HORIZONTAAL

- 5 God aanroepen met een vuurwapen?
- 6 Vaandel om een Europeaan te straffen?
- 8 Scheikundig meisje uit Scandinavië?
- 10 Lekkere strook
- 11 Binnen oplettend of juist niet?
- 12 Speelgoed ter vergelding
- 14 Heilige met Chinees geld, dat is slim
- 16 Harry is gierig?
- 17 Beestachtige plaats
- 18 Trap van een boerderijdier als bekleding?

VERTICAAL

- 1 Toets om te ontsnappen
- 2 Honkballen in de kamer?
- 3 Deel van een boom waarop men aantekeningen maakt
- 4 Zonder deze Thomas zaten we in het donker
- 7 Secretaire om onderweg mee te nemen?
- 9 Signaal om alles bij elkaar te doen
- 13 Koffie helpt tegen verdriet
- 15 Mooie mast in buitenlands gebergte?

De oplossing van de kerstpuzzel was: *Wie is de uitvinder van de moderne kerststal?* Nog nooit hebben wij zoveel reacties (via de post en via de email) ontvangen op onze puzzel als deze keer. Bijna iedereen stuurde de juiste oplossing in. Sommigen gaven ook nog aan wat het antwoord was op deze kerstvraag, namelijk: Sint Franciscus van Assisi. Bedankt voor uw deelname. En de winnaars van harte gefeliciteerd met hun prijs:

- N.A. de Jong (Krommenie)
- A. Rutte (Santpoort Noord)
- N. Butter (Wormerland)
- C. Hölscher (Naarden)
- J. Boerhoop (Zuid-Scharwoude)
- Familie Visser (Bovenkarspel)
- M. Westerbeek (Diemen)
- J.M. Taanman (Koog aan de Zaan)
- J. Gieling (Noord-Scharwoude)
- H. Koper (Heemskerk)

W

e beginnen dit nieuwe jaar helemaal bovenin, op **Texel**, het mooiste eiland binnen ons bisdom. In **De Vuurtoren**, het parochieblad van Texel, een berichtje over maar liefst zeven

Sint-Gregoriusonderscheidingen die zijn uitgereikt voor 25, 40 en 50 jaar lidmaatschap van parochiële dames- en/of herenkoren. Van harte een felicitatie vanaf het vaste land voor deze muzikale vrienden.

Ook elders in ons bisdom zijn er muzikale felicitaties uitgesproken. In **Hoofddorp** bijvoorbeeld. Daar zijn deze onderscheidingen uitgereikt voor 40 jaar lidmaatschap van een koor dat 50 jaar bestaat. In **ParochiemagaZIN Info** een mooi verslag met foto's.

Ook **Egmond** heeft enkele jubilarissen en in **Heiloo** werd de heer Aad Fraase Strom vanwege het Sint-Ceaciliafeest gehuldigd voor 60 jaar zingen in kerkkoren (zie foto). Hij begon ooit op de koorzolder van de Sint-Bonifatiuskerk in Zaandam. In **Bron van Levend Water** wordt terecht een hele bladzijde besteed aan dit bijzondere jubileum.

Nog wat meer muzikaal nieuws, nu uit **Amsterdam-West**. Het Franciscuskoor van de Boomkerk heeft een nieuwe dirigente, Marjon Ittner. En de pianist van de Vincentiuskerk, Reza Namavar, is in november jl. de Willem Breukerprijs toegekend, een bijzondere prijs die voor het eerst is uitgereikt. In dezelfde kerk start in 2018 een nieuwe concertreeks: Vrienden van Vincent. Het eerste concert is op 25 februari. Zo lezen we in **Geloven in West**.

Tussen de vele kerstkaarten en -wensen die onze bisschop mocht ontvangen, zaten ook (kerstedities van) vele parochiebladen. Ze gaven stuk voor stuk een overzicht van alle kerstvieringen en -activiteiten in de dorpen en steden in ons bisdom. Maar naast al dit kerstnieuws, was er nog veel meer te lezen. Ook in 2018 zullen we met regelmaat leuke en interessante artikelen of parochieel nieuws uit de parochiebladen in deze rubriek aan u presenteren.

Het mag als een lopend vuurtje door 2018 gaan... dat de parochie St. Jans Geboorte (**De Kwakel**) dit jaar vijftig jaar bestaat. Het zal gevierd worden in het weekend van 24 en 25 november. Genoeg voorbereidingstijd nog. In parochieblad **Het Lopend Vuurtje** informeert de parochie niet alleen de geloofsgemeenschap maar het hele dorp: "Graag willen we een weekend organiseren waarbij de Kwakelaars, die normaal gesproken alleen voorbij rijden, ook eens binnen komen kijken. Onze kerk staat immers midden in onze gemeenschap. (...) het belooft een weekend te worden voor en door de Kwakelaars." En de parochie is voortaan ook op Facebook: 'RK parochie de Kwakel'.

'Geef voor je kerk' is het motto van Kerkbalans 2018. In alle parochiebladen, nieuwsbrieven en digitale communicatie van alle parochies wordt er in december en januari uitgebreid aandacht aan gegeven. En dat is niet zo gek. Parochies leven immers niet van de wind, maar van de giften en donaties van parochianen. Penningmeesters en pastores hebben hun best gedaan om met hun pennenvruchten de parochianen te overtuigen. Maar het moet toch niet zo moeilijk zijn: je geeft toch voor je kerk?! Dus lezers, wees royaal. Dat kan nu (bijv. via de collecte) maar mag ook later (via uw testament). ■

Van Mirakelput tot Jeruzalemvaarders

Een katholieke tocht langs Noord-Kennemer duindorpen

D

De Sint-Adelbertabdij was in de vroege middeleeuwen het geestelijke en culturele centrum van het Graafschap Holland. Jan van Scorel en de ridders van het Slot op den Hoef zullen de abdij zeker gekend hebben. Ook pelgrims zullen de abdij bezocht hebben; hun pelgrimstekens liggen nu in het museum te Castricum. In het kunstenaarsdorp Bergen deed zich in 1422 een sacramentswonder voor en al spoedig werd het een bekend bedevaartoord (zie *SamenKerk* 2017 nr. 5). Het diocesane heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood te Heiloo is de grootste Mariale bedevaartplaats in Nederland. We maken – met Michel Bakker als gids – een wandeling langs deze kust- en duindorpen.

1 Pelgrimstekens in het Huis van Hilde, Castricum, Westerplein 6

Geschiedenis is meer dan wat er in boeken staat. Een bezoek aan dit museum, vlakbij NS-station Castricum, is een spannende ontdekkingstocht door de archeologie van Noord-Holland. Mensen uit het verleden 'vertellen en verbeelden' de bewoningsgeschiedenis. Meer dan duizend vondsten van de Prehistorie tot de Nieuwe Tijd illustreren de archeologische rijkdom van ons bisdom. Zo ook deze prachtige pelgrimstekens. Info: huisvanhilde.nl

2

2 Sint-Adelbertabdij, Egmond-Binnen, Abdijlaan 26

De abdij van Egmond vormt het begin van de geschiedenis van de Egmond. Gesticht aan het begin van de tiende eeuw door graaf Dirk I, de eerste graaf van Holland, verwoest in 1573 in de strijd tegen de Spanjaarden. In 1933 maakte de architect A.J. Kropholler een ontwerp voor de herbouw. Het gebedsleven van de benedictijner monniken is gericht op het zoeken van God (i.p.v. naar God). Hun motto luidt dan ook: Deo vacare (vrij zijn voor God). Naast de zorg voor kloosterlijke taken richten zij zich op de kaarsenmakerij, vlindertuin, abdiwinkel, museum en galerie, bibliotheek en boekbinderij. Ook geven zij een spiritueel tijdschrift uit: het

3

Benedictijns Tijdschrift. Het museum toont de rijke geschiedenis van de abdij. De abdiijkerk, ingewijd in 1954, ontwerp van B.J. en H. Koldewey, is dagelijks vanaf 6.00 uur open.

3 Adelbertusakker, Egmond-Binnen, Sint Adelbertusweg naast/bij 31

Aan de rand van de duinen bij Egmond-Binnen ligt de Adelbertusakker. Vernoemd naar de heilige Adelbert die in de vroege middeleeuwen het geloof in deze streek onder de heidenen kwam brengen, waarschijnlijk als metgezel van Willibrord. Beiden waren monnik van de Ierse abdij Rathmelsigi. Na zijn dood in 740 werd hij begraven op de akker. Zijn volgelingen bouwden op zijn graf een houten kapel. Meer dan twee eeuwen later had een vrome vrouw, Wilfsit, tot drie keer toe een droom waarin de heilige haar vroeg zijn gebeente te 'verheffen' naar de kapel van de abdij. Zo gedroomd, zo gedaan. Het graf werd geopend en de beenderen in processie naar de nieuwe verblijfplaats gebracht. Op de plek waar men had gegraven, ontsprong een waterbron. Deze bleek geneeskrachtig. Een bezoek aan de Adelbertusakker nodigt zeer uit tot bezinning.

4 Sint Liobastichting, Egmond-Binnen, Herenweg 85

In 1935 stichtte Hildegard Michaelis het klooster van de Congregatie van de *Sorores Benedictinae Sanctae Liobae Egmundensis*. Lioba is een bijnaam, gegeven aan een nicht van Bonifatius, Thruthgeba. Zij had een zo lieflijk karakter dat de mensen haar spontaan de naam Lioba (lieflijke, goede) gaven. Bonifatius nodigde haar uit om de zorg voor de pas bekeerde jonge vrouwen op zich te nemen. De vriendschap tussen Lioba en Bonifatius was zo innig, dat Bonifatius verlangde dat zijn gebeente op een dag samen met dat van Lioba begraven moest worden, opdat zij samen uit de dood zouden kunnen verrijzen. Hun beider relieken rusten in Fulda (Duitsland).

4

5 R.K.-koloniehuis St. Joseph, Egmond aan Zee, Dr. Wiarda Beckmanlaan 4

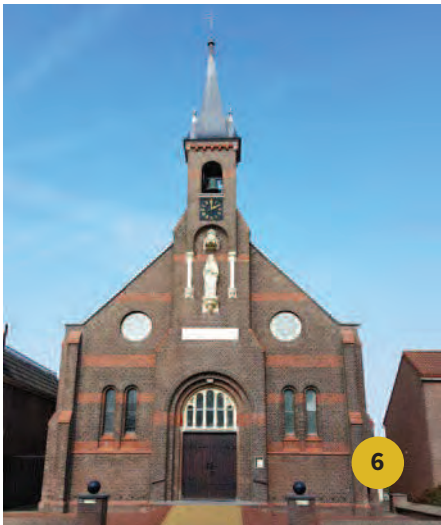
Hier konden vanaf 1925 op doktersadvies 'bleekneusjes' aansterken door zeelucht, beweging, goede voeding en de drie r's: rust, reinheid en regelmaat. Dit ondanks de mogelijke heimwee. Het gebouw is in de stijl van de late Amsterdamse School, in een expressionistische trant gebouwd naar een ontwerp van N. Molenaar. Voormalige kapel aan de achterzijde uit 1930.

6 Kerkje van de 'Kluftlopers', Egmond aan Zee, Wilhelminastraat 12

Voordat katholieken alhier deze aan Maria Onbevlekt Ontvangen toegewijde kerk hadden, moesten zij naar de kerk in Rinnegom. 'Kluftlopers' heetten ze, omdat de weg naar de kerk over een hoog duin (kluft) ging. Dat duurde tot 1905 toen een actieve bouwpastoor met behulp van een welgestelde Egmondse familie dit

kerkje stichtte aan de Wilhelminastraat. Het heeft de beeltenis van zijn patroon op de voorzijde. Na het vertrek van de paters Montfortanen die hier in 'het kerkje bij de zee' heel lang voorgingen, houdt de kleine parochie dapper stand samen met de andere Egmondse.

7 Slotkapel, Egmond aan den Hoef, Slotweg 19

De eerste Slotkapel werd in 1229 in opdracht van Willem I van Egmont gebouwd en opgedragen aan de H. Maagd Maria, H. Catherina en de H. Nicolaas. De kapel werd in 1431 door Jan II van Egmont (Jan met de Bellen) afgebroken en herbouwd in zijn huidige eenbeukige vorm. In 1573, tijdens het beleg van Alkmaar, werden het Slot op den Hoef, de Slotkapel en ook de abdij van Egmond-Binnen door de geuzen onder vuur genomen en in brand gestoken, omdat men bang was dat de Spanjaarden dit strategische punt in handen zouden krijgen. In 1633 werd de Slotkapel hersteld en overgedragen aan de Nederlands Hervormde Gemeente. Voor het herstel werden ook de prachtige gebrandschilderde ramen geschonken. Tegenover de slotfundamenten aan de Slotweg 46-48: het bezoekerscentrum Huys Egmont (www.huyssegmont.nl).

8 Ouderlijk huis mgr. Jos Punt, Bergen, hoek Komlaan - Kerkelaan

De familie Punt kocht dit huis in 1958. Onze bisschop was toen twaalf jaar oud. Tot 1975 was het zijn ouderlijk huis. Na aankoop werd er een kunstwerk tegen de gevel geplaatst. Het is in opdracht van de ouders van de bisschop gemaakt door Kees Baard. Het is een afbeelding van Maria omgeven door attributen die verwijzen naar titels uit haar litanie: spiegel van gerechtigheid, gouden huis, mystieke roos, ivoren toren. De nieuwe eigenaren hebben het kunstwerk kortgeleden laten restaureren. Kees Baard (1897-1972) was kunstschilder, architect en kunstverzamelaar. Hij werkte in Amsterdam tot 1943 en in Alkmaar tot 1961.

9 Ruinekerk, Bergen, Raadhuisstraat 1

De laatgotische koorkerk werd gebouwd tegen het eind van de veertiende eeuw als opvolger van een tufstenen kapel die er al in 977 gestaan moet hebben. Dat was de eerste Bergense rooms-katholieke kerk en destijds gewijd aan de apostelen Petrus en Paulus, net als de huidige kerk aan de Dorpsstraat. De koorkerk werd in brand gestoken op 21 februari 1574 na het beleg van Alkmaar door de troepen van Geuzenvoorman Diederic van Sonoy. In 1799 werd de kerk wederom zwaar beschadigd. Vele kogelgaten en -inslagen getuigen nog van de strijd rond de kerk tussen de Bataafs-Franse troepen en het Engels-Russische invasieleger. Tegenwoordig heeft de Ruinekerk als protestantse kerk in Bergen een multifunctioneel karakter gekregen.

10 Beelden van Jan van Scorel en de Jeruzalemvvaarders, Schoorl, Duinweg, resp. bij het Oude Raadhuis en de naastgelegen protestantse kerk

Het beeld van Jan van Scorel is gemaakt door Elly Balthus (Bergen 1956). De schilder en tekenaar Van Scorel (1495 te Schoorl - 1562 te Utrecht) wordt beschouwd als belangrijk vertegenwoordiger van de renaissance in de Lage Landen.

In 1522 benoemde de 'Nederlandse' paus Adrianus VI hem tot beheerder van de pauselijke kunstcollectie in het Belvédère te Rome, als opvolger van Rafaël. Vijf jaar later trad hij in Haarlem toe tot het Jeruzalembroederschap waarvoor hij een groepsportret schilderde. Dit schilderij uit 1528 is als 'Jeruzalemvvaarders' in brons verbeeld door Ellen de Groot (Groningen 1959).

11 De Runxputte, Diocesaan Heiligdom Onze Lieve Vrouw ter Nood, Heiloo, Hoogeweg 65

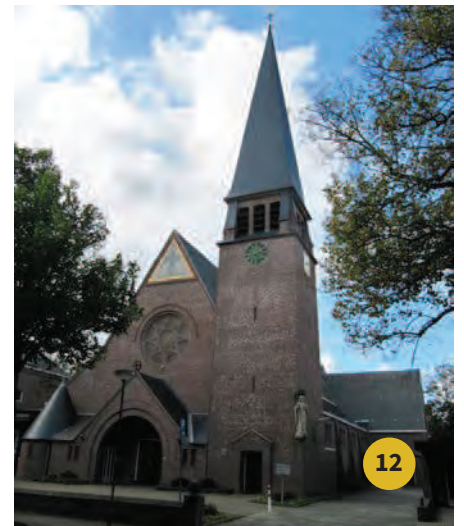
Op 17 juli 1905 vond er na zeventig jaar 'stilte' weer een officiële bedevaart vanuit Amsterdam naar Heiloo plaats. De devotie voor Onze Lieve Vrouw ter Nood kreeg hiermee een belangrijke impuls. Al in 1573, tijdens de Tachtigjarige Oorlog, werd de kapel verwoest. De pelgrims bleven echter komen. In 1929-1930 werd op de fundamenten de Genadekapel gebouwd, naar een ontwerp van architect Jan Stuyt, die eerder medeverantwoordelijk was voor het ontwerp van de Nieuwe Bavo. Han Bijvoet kreeg de opdracht het interieur van de kapel te beschilderen. Thema van de koorwand: Het Hemels Gastmaal. Over het Mirakel van de Runxputte en het genezende water vertelt men u er graag. Op het heiligdom verder de grote bedevaartskapel, een parkbos met kruisweg

en het Oesdom met koffietafel en winkel met boeken en devotionalia. In het dorp Heiloo bevindt zich links voor de ingang van de Witte Kerk nog een put: de Willibrordusput.

12 Willibrorduskerk, Westerweg 267, Heiloo

De oude Willibrorduskerk (het huidige 'Witte Kerkje') werd bij het beleg van Alkmaar in 1573 grotendeels verwoest. De katholieken kwamen daarna in een groot huis en (schuil)kerk bijeen. Op 19 juli 1926 startte de bouw van de huidige kerk van architect Jan Stuyt die op 22 augustus werd ingewijd door de bouwheer van de Haarlemse kathedraal, bisschop Augustinus Callier. De bogen in de binnenruimte doen romaans aan. Voor de kerk ligt een labyrint (padlengte 225 meter), een kopie op schaal van dat van Chartres. Het lopen van een labyrint werd ooit gezien als symbool voor een pelgrimstocht naar Jeruzalem. ■

Michel Bakker

Met dank aan Eric Fennis, Lida Franse, Wil Janssen, Olga van der Klooster (foto's) en Arian de Rijk. Foto pelgrimsteken: Provinciaal depot voor archeologie Noord-Holland. Foto Ruinekerk: Beeldbank NHA.

DISCOVER!

Paus Franciscus koos voor de Wereldjongerendagen in Panama het thema: 'Zie de dienstmaagd des Heren; mij geschiede naar uw woord' (Lc1,38). Dit antwoord gaf Maria aan de engel. Haar 'Ja' naar God heeft veel veranderd. Wat kan dit voor ons betekenen? Durf jij als jongere 'ja' te zeggen en wat betekent dit voor jouw identiteit? Wat betekent het om katholiek te zijn in je dagelijkse leven? Tijdens de reis naar de Wereldjongerendagen gaan we dit ontdekken! Het belooft een ervaring te worden om nooit te vergeten. **Dus wees erbij in januari 2019!**

WERELDJONGERENDAGEN

PANAMA

22-27 JANUARI 2019

WWW.WJD.NL

JONG
KATHOLIEK

WWW.VNB.NL

 vnb.
betekenisvol ontmoeten